

ΦΥΛΛΑΔΕΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥ

Ταξίδεμα πέρασι στὸ "Ἅγιον Ὄρος", καὶ γιὰ διασκιάσθη, καὶ γιὰ νὰ κοιτάξω κατὰ χειρόγραφον. Καὶ σκαλλίζοντας μιά μέρα σὲ μιά βιβλιοθήκη, πῆρε τὸ μάτι μου ἓνα δεμάτι χαρτιὰ τυλιγμένα μέσα σ' ἓνα κεντημένο μαντίλι, μ' ἓνα σταυρὸ ἀπ' ἔξω, καὶ ἀπὸ κάτω γραμμένον «Φυλλάδες τοῦ Γεροδήμου».

— Τί χαρτιὰ εἶν' αὐτά; βρωτῶ τὸν καλόγερον ποῦ με συνοδεύει.

— Καὶ γὼ δὲν καλοξέρω, ἀποκρίνεται ὁ καλόγερος. Ἦρθε πρόπερσι ἓνας γέρονς ἀπὸ δῶ, καὶ τ' ἀρῆκε. Δὲν ἤθελε νὰ πῆ μήτε ποῦθε ἦρθε μήτε ποῦ πῆγαινε. Εἶπαν ἀμίλητος καὶ ἀκόντευτος. Σήγησε μόνο στὸν Ἠγούμενον πῶς αὐτὰ εἶναι τὰ χειρόγραφα του, καὶ ὅποιος περαστικὸς ἐπιθυμῆι ἄς τὰ διαβάσῃ, καὶ ὅποιος τὰ διαβάσῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος καὶ τοῦ ἀρέσουν, μπορεῖ καὶ νὰ τὰ πάρῃ μαζί του σὰ φεύγῃ.

— Καὶ δὲν τὰ διάβασε κανένας ὡς τώρα;

— Κανένας. Τᾶρριξε ὁ Ἠγούμενος μιά ματιὰ, καὶ μᾶς εἶπε πῶς εἶναι γραμμένα σὲ βάρβαρη γλῶσσα. Τὰ κοίταξε καὶ ἓνας καθηγητὴς ποῦ ταξίδεμα στὰ μέρη μᾶς τίς προάλλες, καὶ σούφρωσε τὰ φρούδια του καὶ τὰ χεῖλη του σὰν τὸ χορτάτο ποῦ βλέπει ἓνα κομμάτι ξερὸ ψωμί.

— Εἶμαι περίεργος νὰ τὰ δῶ καὶ γὼ, εἶπα τοῦ καλογέρον.

Καὶ κίθησα, καὶ ἄρχισα νὰ διαβάξω. Καὶ βλέποντας ὁ καλόγερος πῶς δὲ μ' ἐπιανε ἀναγούλα καὶ μένα, μόνο διάβαζα καὶ ὄλο διάβαζα, μὲ καλονύχτινα, (εἶτανε βράδυ), καὶ μοῦ εἶπε, σὰν τελειώσω, νὰ κλειδώσω καὶ νὰ φέρω τὸ κλειδί στὸ κελλί του.

Πρέπει νὰ κοντεύανε χαράματα σὰν ξανάδεμα τὰ χαρτιὰ στὸ πανί. Τὰ πῆρα κάτω ἀπὸ τὴν μασκίλη μου, ἔσβυσα τὸ καντήλι, βγήκα, καὶ κλειδώσα τὴν πόρτα. Τρέχω στὸ κελλί καὶ ξυπνῶ τὸν καλόγερον καὶ τοῦ δίνω τὸ κλειδί.

— Τὰ διάβασα ὅλα, τοῦ εἶπα, καὶ εἶναι δικὰ μου. Ὅριστε αὐτὸ τὸ τάλλαρον γιὰ τὴν καλωσύνη σου. Πρέπει τώρα νὰ πάγω στὸν ἀγιογιάτη μου, γιὰ νὰ ξεκινήσω μὲ τὴν δροσιὰ. Ἐχε γεια, καὶ προσκυνήματα στὸν Ἠγούμενον.

Κ' ἔφυγα μὲ τὰ χαρτιὰ τοῦ Γεροδήμου μαζί μου. Εἶτανε γιγνήμα μου, καὶ δὲν μποροῦσε κανένας νὰ μοῦ τὰ πάρῃ. Μὰ οἱ καλόγεροι εἶναι παράξενοι κάποτες, καὶ δὲν ἤθελα ν' ἀρχίσω φιλονεικίαις μαζί τους, ἀνίσως καὶ τοὺς περνοῦσε ὑποψία πῶς κατὰ ἔχουν αὐτὰ τὰ χαρτιὰ. Καθάλιψα λοιπὸν τὸ λογιό, καὶ ἔφυγα.

Σὰν ἦρθα στὸν τόπον μου, καὶ τὰ ξαναδιάβασα,

καὶ μοναχὸς μου, καὶ μὲ τοὺς φίλους μου, ἀποφάσισα νὰ τὰ δῶσω καὶ στὸ Κοινό, τῶρα ἓνα μέρος, καὶ ἀργότερα, ἂ θέλῃ ὁ Θεός, ὅλα μαζί. Μηγὰρ δὲν εἶχα καὶ τοῦ Γεροδήμου τὴν ἄδεια; Ὅριστε τί ἔγραφε ἀπάνω στὸ ξώφυλλο:

«Αὐτὸ τὸ χειρόγραφον δὲν εἶναι μήτε ἱστορίες, μήτε παραμύθια. Εἶνε καὶ τὰ δύο. Ὅποιος τὸ πρωτοδιάβασῃ ὡς τὸ τέλος, εἶναι ὁ κληρονόμος μου. Ἄς τὸ κάμῃ ὅ τι θέλει. Ὅποιος τὸ μισοδιάβασῃ καὶ πῆ πῶς δὲ βρίσκει μερικὰ ἀλήθειαι μέσα σ' αὐτὸ τὸ παραμυθολόγι, καὶ πῶς μερικὰ παραμύθια δὲν εἶνε ἀληθινώτερα καὶ ἀπὸ ἱστορίας, ἄς ἔχῃ τὸ ἀνάθεμα, ἀμήν».

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ

Πρὶ διαβάσεως τῶν φυλλάδων μου, εὐλογημένε Χριστιανέ ποῦ με πήρες στὰ χέρια σου, ἴσως θέλεις νὰ ξέφης ποίος εἶταν ὁ Γεροδήμος. Ἄς σοῦ δηγηθῶ λοιπὸν πρῶτα πρῶτα τὴν ἱστορία μου, σὰν εἶμουννα μωρὸ παιδί. Ἀπ' αὐτὴ θὰ καταλάβῃς μὲ τί λογῆς ἔθροισα ἔμπλεξες. Θὰ μαντέψῃς, ἂ θέλῃς, τὴν ἱστορία μου σὰ μεγάλωσα. Τὸ παιδί θὰ σοῦ δεῖξῃ τὸν ἄντρα. Ἄς γνώρισα, καὶ πιστεύω πῶς μήτε τοῦ λόγον σου δὲ γνώρισες, κανέναν ποῦ εἶτανε Γιάννης μικρός, καὶ ἔγεινε Κώστας σὰ μεγάλωσα. Ὅλα μας μεγαλώνουν, τίποτες δὲν ἀλλάζει.

ΦΥΛΛΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΟΥ

Α'. — Μάνας Γιός.

Γεννήθηκα στὸ σπίτι τῆς μάνας μου, σ' ἓνα νησί τῆς Τουρκίας. Εἶταν ἀγῆ, πρῶτο λάλημα πετεινοῦ. Τὸ δικό μου εἶταν τὸ δεύτερο λάλημα τὴν ἀγῆ ἐκείνη. Ἄκουσα πῶς σὰ μὲ φάσκισε καὶ μὲ κρατοῦσε στὰ χέρια τῆς ἡ μαμμῆ, ἔβλεπα τὸ λυχνάρι, καὶ στήλωνα τὰ μάτια μου πρὸς τὸ φῶς. Αὐτὸ δὲ μοῦ φαίνεται καὶ παράξενο. Τὸ παράξενο εἶναι ποῦ σὰ μεγάλωσοιμε δὲν ἔχοιμε τόση γνώση. Χρόνια καὶ χρόνια μπορεῖ νὰ μὲνη εἶναε λαὸς στὸ σκοτάδι, καὶ μιά σπιθα νὰ δῆ, σφαλνὰ τὰ μάτια του. Καὶ ἄλλοι στον ποῦ τίναξε τὴ σπιθα στὴ μέση! Τὸν τρῶν ὀλοζώντανο, τὸ θεοπαίχτη.

Ὁ πατέρας μου ἔπαθε κείνο ποῦ παλαίνου

κάποτες οι μανάδες. Πέθανε πάνω στη γέννα μου! Είμουν ο πρώτος του γιός. Από τη χαρά του πήγε κ' ήπιε, ήπιε, ώσπου έσκασε. Δεν ήταν πρώτη φορά που ήπιε. Το στερνό μεθύσι ζύπνησε μέσα του τα παλιά μεθύσια, σηκώθηκαν λοιπόν όλα τα μεθύσια και τον έπνιξαν. Είχε φάει όλα το βίος του παππού μου, κατόπι της μάνας μου, κ' ύστερα ύστερα πήγε να τη φάη και κείνη με την τρομάρα του ξαφνικού του θανάτου. Είτανε μίξ μέρας λεγούσα σαν τον έφερναν ξερό στο σπίτι. Δεν πώς σαν τάκουσε, βούλιαξε μέσα στο στρώμα, κ' έχασε τη φωνή της, τό φως της, τα δάκρυα της. Το γάλα της έγινε φαρμάκι. Με πήγανε σε μιάν άλλη λεγούσα να με βυζάζη. Έξη μέρες πέρασαν έτσι. Έξη μέρες η ψυχή της ανέβαινε στα χείλη της, και κατέβαινε πάλι. Μα πάλαψε καλά με το χάρο, και τονε νίκησε. Άλλη μιá βδομάδα, και μ' έφεραν πίσω. Δεν πώς σα με είδε τώρα που είτανε στα συλλογικά της, χαμογέλασε κ' έκαμε τό σταυρό της, που δεν έμοιαζα του μακαρίτη, μόνο του πατέρα της.

Είμωνα λοιπόν της μάνας μου γιός, και μαζί της αρχίζω την ιστορία μου.

Και την αρχίζω με λίγα λόγια. Ο σκοπός μου, καθώς είπα, είναι να γνωριστώ με την αφενταία σου, αγνώριστε πατριώτη και κληρονόμο μου. Να ξέρης ποιός είναι που σου άρνει αυτή την παράξενη σερυμαγιά. Α σου πω πώς είμαι ένας Γεροδήμος, δε θα καταλάβης τίποτις. Α σου πω πώς είμαι λιγνός, μαυριδερός, άσκημος, και λιγάκι κουτσός, ίσως με συχαθής κιάλας. Αν πάλι μάθης μοναχά πως ό πατέρας μου έσκασε στο πιστό, τότε δίγως άλλο θα με ξανατυλίξης στο μαντίλι, και ό Θεός τό ξέρει: τότε θα διαβάσουν αυτές οι φυλλάδες. Ίσως όταν οι σοφοί του 2889 γυρεύουνε χειρόγραφα ν' άποδειξουν πως και πρό χίλια χρόνια βρισκότανε μερικοί Ρωμιοί που πασιζάνε να γράφουν τη γλώσσα τους.

Εκείνο που θαρρώ πως πρέπει να ξέρης είναι: τί λογής γυναίκα είταν η μάνα μου, και με τί λογής μάτια μ' έμαθε να βλέπω τον κόσμο. Και τότες με καλό αρχίζουμε τη δουλειά μας.

Τη μάνα μου την έλεγαν Άργυρώ. Άς τό πούμε τό όνομά της, γιατί είναι όμορφο. Πρώτη φορά που φύλαξα την εικόνα της μέσα στο νού μου. Είτανε σα μ' ένιβε μιá Κεριακή πρωί να με συγγυρίση και να με πάη στην Έκκλησιά. Πρέπει να είμουν ως τεσσάρω χρονώ. Πώς πέρασαν αυτά τα τέσσερα χρόνια, από την ώρα που πρωτοάνοιξα τα μάτια μου, ως την Κεριακή εκείνη που μ' ένιβε η μάνα μου στής αύλης τη βρυσούλα, είναι άγραφη ιστορία για μένα. Δε γράφηκε μέσα στο νού μου. Τί να τη λέγω; Δανει-

σμένα λόγια θα λέγω. Τό πολύ να πω πως δεν υπόφερε τό σπίτι μας από κανένα μεγάλο κακό, δεν ήρθε κανένας σεισμός να τό πλακώση, κανένας δανειστής να βουλώση τις πόρτες του, δεν ήρθε πια κι ό χάρος να τό ρημάξη. Τί θέλαμε άλλο; Η μάνα μου γλίγωρα συνέφερε από τη θλίψη της. Αν και νέα, τύλιξε η δύστηχη τό κεφάλι της με τη μαύρη τη μαγουλίκα, και κάθησε στον άργαλειό και δούλευε, κ' έτσι ζούσαμε. Η αδελφή μου η Άννούλα, έξη χρόνια μεγαλύτερή μου, κοίταζε τις μικροδουλειές του σπιτιού, μου έκανε και την παραμάνα. Βλέπεις τώρα πως είχα και μιá αδερφή. Τη ζωγραφιά της θα την έχης κατόπι. Τη φυλάγω σε μιá ξεχωριστή γωνία μέσα στην καρδιά μου, μ' ένα καντηλάκι αναμμένο μπροστά της, που δε σβύνει ποτές.

Πήγαμε λοιπό στην εκκλησιά εκείνη την Κεριακή. Εκεί μέσα στο γυναικίτη, μπροστά στο καφάσι, καθώς που έκανε τό σταυρό της, εκεί άνασήκωσα τό πρόσωπό μου και την καλοείδα πρώτη φορά τη μάνα μου, με μάτια που άρίνουν εικόνες μέσα στο νού. Είτανε μαύρα ντυμένη. Τα μάγουλά της είταν κατάγλωμα. Από τη χαμηλωμένη ματιά της έσταζε μιá τέτοια λύπη, που κοίταζες τα χείλη να δής τί τρέχει, και κει έβλεπες την πίκρα ζωγραφισμένη. Αυτά όλα τα μάζενα τότες και τάκρυβα μέσα στο νού μου, να τ' άνιστορώ και να τα νοιώθω τώρα που μήτε κείνη πηγαίνει πια στην εκκλησιά, μήτε γω έχω τη δύναμη που μαζεύει αυτά τα λουλούδια της νεότης για την έρημιά που τη λένε γεράματα. Αν είσαι και συ έξηντάρης, αγνώριστε πατριώτη, πές μου, αν μπορείς, πως δε βγάζεις και συ τέτοιες ζωγραφιές από τό θυμητικό σου, σαν καθίζης στον ίσκιο του τω χρόνω σου άδυνατισμένος και άποκαμωμένος, να ξεκουραστής και να δυναμώσης. Πές μου ά δε σε παρηγορούν τα γλυκά τους τα χρώματα, άς είσαι και φονιάς, κ' άβοκάτος, — και ΔΑΣΚΑΛΟΣ! Πές μου ά δε φωνάζη μιá κρύφια φωνή μέσα σου «Μάνα μου» κ' άς έμαθες να κλίνης τό «μήτηρ», και τό δεικό του μαζί.

Τί παραξενιά ως τόσο της φύσης! Να μη θυμούμαι τίποτις άλλο σε κείνη τη λειτουργιά! Μήτε τον παπα, μήτε τους ψαλτάδες, μήτε τους πολυελαίους, μήτε τα μανάλια. Να μη θυμούμαι τους πέντ' έξη νοικοκυραίους που πρέπει να περάσανε, με τό δίσκο, τις τόσες και τόσες γυναίκες, που πρέπει ν' άρριζαν τη ρόλα τους, και να θυμούμαι τη μάνα μου μοναχά! Τη μαυροφόρα μάνα στη μέση, κ' ένα σύννεφο όλοτρόγυρα! Από τί δρόμο γυρίσαμε, ποιόν άνταμώσαμε στο δρόμο, ποιόν βρήκαμε σπίτι, τί μάς μαγείρεψε η Άννούλα, τί κάμκαμε ύστερ' από τό φαγεί, — όλα ξεχάστηκαν, και θα μείνουν άνιστόρητα, ίσως για την καλή σου την τύχη.

Έρχουμαι λοιπό σε μιá άλλη ζωγραφιά που

γλυκοφέγγει μέσα στο νού μου: Μέρα είτανε, νύχτα, πρωί, βράδυ, δεν τό θυμούμαι. Είμαστε όλομόνχοι μέσα σε μιá κάμαρα, η μάνα μου και γω. Η Άννούλα δεν είτανε μαζί μας. Η μακαρίτισσα τότες με πήρε στα γόνατά της και κοιτάζοντας έξω με μάτια συλλογισμένα, άρχισε να κλαίγη, και να κλαίγη. Έτρεχαν τα δάκρυα κι από τα δυό μάγουλά της. Την έβλεπα ξερός, και δεν τολμούσα να την ρωτήξω τί είχε. Με τό μικρό μου τό κεφάλι κατάλαβα πώς ό πόνος της δεν είταν από τσιμπημα, πέσιμο, πείνα η δίψα. Κατάλαβα πως είταν κάτι που δεν τό νοιώθουμε μες τα παιδιά, πως αυτός είταν πόνος βαθύς και μεγάλος, όχι παιγνίδι, όχι παιδικήσιο πρῶμα. Σωπαίνα λοιπόν και την κοίταζα με άπορία και πνευσιά. Σιγά σιγά πέρασε η άνεμοζάλη της, στέγνωσαν τα μάτια της, έσκυψε και με είδε, χαμογέλασε, και μ' έσφιξε δυνατά δυνατά στην άγκαλιά της. Έτσι πέρασε κι αυτό τόνειρο. Πέρασε και πια δεν ξαναήρθε. Ξαναήρθε στο νού μου πολλές φορές: μα στα μάτια μου όχι. Μεγάλωσα, και δεν άποκότησα ποτές ν' άνοιξω τό στόμα μου και να ρωτήξω τη μακαρίτισσα τί τηνε βασιάνιζε κείνη τη μέρα. Ίσως αν τόξερε η δύστηχη πως θα την παρατηρούσα τόσο καλά, δεν θα μου έδειχτε την πληγωμένη καρδιά της.

Όσες μανάδες μπορούνε να φανταστούν τί σημάδια μῆς άρίνουνε μερικά λόγια τους και καμώματά τους, τί θησαυρό καταθέτουμε μέσα μας, πρέπει να είναι κι από τις βασιλίσσες πιο περήφανες. Να ξέρουμε μοναχά πως μιá μέρα που θα κοιμούνται στον τάφο, θα σπαρταρά ζωντανή μιá πράξη τους, ένα γάδεμά τους μέσα στο θυμητικό του παιδιού τους, τί άλλο θέλουν! Ποιός μεγάλος του κόσμου άρίνει στο νού μας τέτοιες άθάνατες ζωγραφιές! Ποιός ποιητής, ποιός φιλόσοφος — άχ, και ποιός δάσκαλος!

Άλλα δυό χρόνια πρέπει να κολυμπούσα μέσα στην παιδικήσια ζωή μου σαν τό ψάρι μέσα στα γαλανά του νερά, και κόσμο δεν έβλεπα παρ' όσον πηδούσα κάποτες άπάν από τό κύμα και κοίταζα στον άέρα τότε άχτίδες, και τότε σκοτάδι.

[Έπεται συνέχεια]

ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΗΧΩ

Προχθές συναπληρώθησαν έξ μήνες από του θανάτου της Μ. Δουκίσσης Αλεξάνδρας. Μῆς ενέθυμισαν τον άκριθ' αυτόν χρόνον, — διότι Έκείνην ποιος την έλησμόνησεν; — οι πένθιμοι κώδωνες των μνημοσύνων, εις τα όποια μετά συγκινήσεως προσήλθον οι σεπτοί αυτής συγγενείς και αι έπιστημώτες και ό λαός «να δεηθώσι μετά των λειτουργιών του Υψίστου, υπέρ αναπαύσεως της ψυχής της».

Ίδου μιá φράσις έστερημένη δλωσιδιόλου σημασίας εκ των μυρίων τας όποιας, λείψανα του παρελθόντος, μεταχειριζόμεθα καθεκάστην εις τον ψευδη και τυπικόν αυτόν βίον. Και ποιος άρα γε έξ όσων περιεδιήθησαν τας χρυσοπαρούρους στολάς και εισηλθον εις τον Ναόν θριαμβευτικώς η έξ όσων χάρις εις τα πτωχά των ένδύματα άπεδώθησαν δια λακτισμάτων υπό των φρουρών, ποιος ήλθεν εκεί ειλικρινώς δια να παρακαλέσθ τον Θεόν υπέρ της ψυχής της αποθαμένης; η και ποιος έξ όσων έσκέφθησαν τυχόν μιάν τοιαύτην βέβηλον σκέψιν δεν τό εύρεν άμέσως παρηττόν και άπερπέε, αντιπαραστήσας την ιδίαν άμωπηλήν συνείδησιν πρό της λευκής άγιότητος Έκείνης, υπέρ της όποιας έκαλείτο να εύγηθη; Το κατ' έμέ, δεν ήξούρω άκριβώς ποίαν ιδέαν έχει η άγία μας Έκκλησία περί των μνημοσύνων, ούτε εισέρχεται ποτέ εις τας λεπτομερείας του δόγματος, του αναπιδέκτου συζητήσεως, ούτε με μέλει περί του πως αντιλαμβάνονται αυτού οι λεγόμενοι ευσθεείς χριστιανοί η κατά τον Λασκαράτον παπαδαθροῦποι. Άλλ' έμολογώ ότι ιστάμενος εις μιάν γωνίαν του Ναού παράμερον και βλέπων τον κόσμον εκείνον τον χρυσομέλανα υπό τους εύώδεις άτμούς των θυριατηρίων, δεν εύρισκον άλλον σκοπόν εις την συνάθροισιν εκείνην ύψηλότερον και άγιώτερον η την εκ αισθητοτέρω άναπαράστασιν της σεσθείσεσ εκείνης μαρτης, της γλυκειάς κόρης με την ξανθήν κίμην και τους γαλανούς οφθαλμούς, της όποιας η ζωή έξέχουεν εν άρωμα άγνόν ως του και έπότιζε την ψυχην με την παρηγορίαν την όποιαν κατασταλάζει μόνον της ουρανίας αγαθότητος η καλλονή. Και οίαν επίδρασιν έξημερώσεως και καταυνάσεως και σωτηρίας πραγματικής έξήσκει, δι' όλους ημάς τους ζώντας, η άνάμνησις τοιαύτης ζωής και η λύπη τοιαύτου θανάτου, η άνακαλουμένη ζωηρός καθ' ην στιγμήν συνθηροίξομεθα να δεηθώμεν υπέρ ψυχής, η όποια, και άνευ της άνισχύρου μας έπεμδάσεως, δεν ύπάρχει άκριβολία ότι απολαμβάνει της ύποσχρημένης μακαριότητος εις τα χριστιανικά Ήλύσια η εις την προσωρινήν άνάπαυσιν της Ακάθας, της προδρόμου της βουδδικής Νιρβάνας, έτοιμαζομένη να μετεμψυχωθη εις όν ύψηλότερας φύσεως, τις οίδεν εις ποίον κόσμον πολύ του ίδιου μας τελειότερον, τον όποιον θαυμάζομεν μαρμαίροντα ως άστέρα επί του άνεφέλου και σιγγλου στερεώματος της έαρινης νυκτός.

*

Και οι άνθρωποι, εις την καρδίαν των όποιων ζή η γλυκεία νεκρά, έργάζονται μετά ζήλου υπέρ της μνήμης της. Ίδου ότι ιδρύουσι τώρα επ' όνόματι της εν μέγα Νοσοκομείον. Ο Μητροπολίτης, ο Δήμαρχος και ο Πρύτανης άποτελοῦσι την προς συλλογήν έράνων έπιτροπήν. Αι προσφοραί είνε γενναίαι. Μόνον τό Πανεπιστήμιον έψήφισεν έσχάτως υπέρ του σκοπού αυτού τριάκοιτα χιλιάδας δραχμών. Ταχέως θ' άνεγερθη τό ευεργετικόν κατ' άσθημα και οι μυρίοι δυστυχείς και ταλαιπωρημένοι, τους όποιους η στέγη του μέλλει ν' άνακουρίση, θα εύλογήσωσιν Έκείνην, της όποιας θα φέρη τό όνομα και θα έπιστηρίξη παρ' τας ανθρώπους την μνήμην.

Άλλά... τον ένθυμείσθε τον τρομερόν έναντιωματικόν του Βασιλειάδου και είδατε πόσας φορές εις τόρα

1) Αυτά τ' άστράκια σημαίνουν πως άρίνουμε μερικά έξω.

ἐπῆλθε νὰ κόψῃ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς πρώτης μου φράσεως; Δυστυχῶς αὐτὴν τὴν φράξιν δὲν εἶμαι ὁ μόνος ἰδιώτης, ὁ ὁποῖος δὲν εὐρίσκει καὶ πολὺ πολὺ σχετικὸν μὲ τὴν Βασιλοπούλαν τὴν ἴδρυσιν τοῦ Νοσοκομείου. Ἡ ἀνάμνησις τῆς δροσερῆς τῆς νεότητος καὶ τῆς ἀγγελικῆς τῆς καλλονῆς, πῶς ἀρά γε ἀρμόζει νὰ συνδέεται μὲ νόσους, μὲ πόνους, μὲ ὠγρὰ πρόσωπα, μὲ κραυγὰς ἐγχειρήσεων, μὲ ἀυπνίας πυρετοῦ, μὲ στεναγμοὺς θανάτου;... Ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἐκλογὴ δὲν ἐλέγχει πολλὴν καλαισθησίαν, οὔτε ἐγκλείει τὴν πρέπουσαν ποιήσιν τὸ μνημεῖον. Καλὸν καὶ ἄξιον ἔργον εἶνε ἡ περιθάλψις τῶν ἀσθενῶν καὶ εὐεργετικὸν ἴδρυμα ἐν Νοσοκομείον. Ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ εἴχαμεν τόσα ἄλλα καλλιτέρα νὰ κάμωμεν! Δὲν σὰς φαίνεται ὅτι θὰ ἦτο πολὺ καταλληλότερον — διὰ νὰ φέρωμεν ἐν παράδειγμα μεταξύ μυρίων — ὅπως ἔκκαμαν ἐν Βιέννῃ κήπον τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ, νὰ κάμωμεν καὶ ἐν Ἀθήναις ἓνα... Κήπον τῆς Ἀλεξάνδρας; Ἄ, ἀλήθεια, δὲν εἶνε ἀσχημὴ ἰδέα ἓνας κήπος ἀριερωμένους εἰς τὴν μνήμην ὑψηλοῦ καὶ περιηγημένου προσώπου καὶ δὲν ἔχουν πάντοτε ἀδικον αὐτοὶ οἱ κουτόφραγκοὶ! Φαντασθῆτε τὴν ἔκτασιν αὐτὴν μὲ τὰ ὑψηλὰ δένδρα τὰ πλήρη πτηνῶν, μὲ τὰ μικρὰ, τὰ ἡδέως μορμυρίζοντα βυάκια, μὲ τοὺς χαλκοστρώτους διαδρόμους τοὺς λευκάζοντας ἐν μέσῳ τῆς πρασιᾶς, μὲ τὰ πολύχρωμα ἀνθὰ τ' ἀρωματίζοντα τὴν ἀτμοσφαιραν, μὲ τὰς σκιαδάς τὰς κισσοσκεπεῖς, μὲ τ' ἀγροτικὰ καθίσματα τὰ περιμένοντα ὑπὸ τὰς ἀναδενδράδας, μὲ τὰς ποικιλοπέτρους φυχὰς τὰς πετώσας ἀπὸ ἀνθους εἰς ἀνθος, μὲ τὰς γωνίας τὰς πλήρεις βρομαντικοῦ σκιώφωτος καὶ μυστηρίου. Πῶς θὰ ἐμειδία τὸ μέγα καὶ ποιητικὸν αὐτὸ μνημεῖον τὴν ἀνοιξὴν καὶ πῶς θὰ ἐξεγύνητο εἰς αὐτὸ ὁ κόσμος διψῶν, ἡ νεότης, ὁ ἔρωσ, ἡ ποίησις — ἔχι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ πολὺς κόσμος, ὁ πτωχὸς κόσμος, ὁ μὴ εὐρίσκων σήμερον κέντρα ἀναψυχῆς εἰς τὴν πολιτισμένην μας πόλιν καὶ κραυγαλῶν κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ ὑπόγεια, ὅπου οἱ ἄτμοι τοῦ οἴνου συσκοτίζουσι τὸν νοῦν του, ὥστε σπανίως νὰ ἐξέρχεται ἐκεῖθεν ἀνευ ἐγκλήματος...

*

Ἀλλὰ τί πειράζει; Διὰ τὸν ἐγκληματικόν, ἰδοὺ ἡ ἐν Χριστῷ Ἀδελφότης διὰ τὸν τραυματικόν, ἰδοὺ τὸ Νοσοκομεῖον Ἀλεξάνδρας... Καθὼς φαίνεται μόνον τὸν ὕψι καὶ τὸν καλὸν ἔχει ἐγκαταλείψει εἰς τὴν τύχην του ἡ παθολογικὴ μας φιλοφροσύνη. Διότι καὶ ποῖος ἐφρόντισε ποτὲ νὰ μὴ ἀσθενήσῃ ἐκεῖνος ἢ νὰ μὴ ἐγκληματῆσῃ οὗτος; Καὶ ποῖος τὸν ἐνεθάρρυνε ποτὲ καὶ τὸν ἤμειψεν, ἐὰν ἐφάνη τυχόν μαρτυρὸς καλῆς κινήσεως, ἤρωσ; Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει εἰς Κήπος δημόσιος ἔδῳ δὲν ὑπάρχει μία ἐταιρεία ἀμειβουσα τὴν ἀρετὴν. Καὶ θὰ ἦτο κακὸν ἀρά γε—ἰδοὺ καὶ ἄλλη ἐπιμνημόσυνοσ τιμὴ καταλληλοτέρα, — νὰ ἐδίδετο τὸ ὄνομα τῆς Ἀλεξάνδρας εἰς ἐν τοιοῦτον Βραβεῖον Ἀρετῆς; Μακροχρονίους καὶ πιστὰς ὑπη-

ρεσιὰς, ἀφροσύσεις εἰς τὸ καθήκον, κατανικήσεις πειρασμῶν, γενναίας καὶ αὐταπαρνήτους πράξεις, — πόσων εἰδῶν ἡρωϊσμούςσ δὲν θὰ εἴχαμεν κατ' ἔτος ν' ἀνταμείψωμεν ἐν ὀνόματι τῆς Βασιλοπούλας μας! Θὰ ἐγεννᾶτο ἡ ἀμίλλα μεταξύ τῶν καλῶν, θὰ ἐδίδετο παράδειγμα προνοίας ἀξιοζήλευτον καὶ τότε θὰ ἐφαινότο πράγματι, κύριοι καὶ κυρίαί τῆς ἐν Χριστῷ Ἀδελφότητος, τοῦ κείται ἡ ἀγνή, ἡ ἀληθὴς φιλοφροσύνη...

*

Ὁπωσδήποτε, ἀνεξαρτήτως τοῦ μνημοσύνου τῆς Ἀλεξάνδρας, φρονούμεν ὅτι ἔχει μεγάλην ἀνάγκην ἡ κοινωνία μας Βραβεῖον Ἀρετῆς. Ἐδῶ δὲν εἶνε ὁ τόπος τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς συζητήσεως τοῦ θέματος. Μίαν μόνον δίδομεν νύξιν διὰ νὰ σὰς κάμωμεν νὰ τὸ σκεφθῆτε καὶ νὰ τὸ ἐξετάσετε. Ἐπειτα τὴν ὥραν ἐκ τῆς ἀνυπομονησίας κρατεῖται ἡ γραφίς εἰς τὰς χεῖράς μου. Ὁ καιρὸς εἶνε ἐξῆλσις, ἐκρινὸς καὶ μὲ καλεῖ εἰς περίπατον. Ἐγὼ δὲ κίον νὰ ὑπάγω σήμερον κατὰ τὴν ἐξοχὴν. Ἐκέντησε παρὰ πολὺ τὴν ὄρεξίν μου τὸ ὑάλινον ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς πρώιας ἔχω ἐπὶ τοῦ γραφείου μου πλήρες ἀνθῶν τοῦ ἀγροῦ. Ὅποια δρόσος, ὅποιο ἀρωμα λειπτόν ἀναδίδεται ἐκ τοῦ ζωηροῦ αὐτοῦ δείγματος τῆς ἀνοιξῆς καὶ τῆς ἐξοχῆς! Ἰδοὺ αἱ παπρουναί, δεσπόζουσαι μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὸ βαθύ χροῶμα τῶν πετάλων των. Μοῦ ἀρέσει νὰ τὰς βλέπω ἐπὶ τοῦ χεῖλους τοίχων ἡρεπωμένων μεταξύ ὀλίγης γλόης, κινουσὰς φρενητωδῶς τὰς αἰματώδεις κεφαλάς πλὴν καὶ μὲ τοὺς ὀξείσ στάχυς τοῦ νέου σίτου, ὅπως τοὺς βλέπω εἰς τὴν ἀνθοδόχην μου, ἀποτελοῦσι ὠραῖά των σύμπλεγμα. Ἰδοὺ αἱ ἀριστοκρατικὰ καὶ ποιητικώτατα ἀνεμῶνα πλήθος ρόδινα καὶ ἐρυθραί, ὁ κομψότερος ἐκρινὸς κόσμος τῆς κομμοδόχης. Πῶς εὐαρμωστῆι πλησίον των τὸ στυλινὸν κίτρινον τοῦ βατρυγίου, τοῦ ὡσεὶ ὕγρου πάντοτε ἀνθουλίου. Ἰδοὺ αἱ κανονικὰ μαργαρίται, αἱ ὑποχρῶι μὲ τὰ ἐπιμήκη φυλλάρια, τοὺς δείκτας αὐτοὺς τῆς ἀγάπης. Καὶ ἄλλα ἀκόμη καὶ ἄλλα... Πηγαίνω τὴν νύξιν καὶ νὰ τα θαυμάσω, ἀφθόνως ἐσπαρμένα εἰς τοὺς ἀγρούς, εἰς τοὺς τάπητας, τοὺς ὁποῖους μεγαλοπρεπεῖς καὶ μυριοχρόμους στρώνει ἡ Ἀνοιξὴς πρὸ των ποδῶν μας, νὰ ζητήσω καὶ ἐγὼ ὡς ὁ Τυπάλδος τὸ πλάσμα τῆς φαντασίας.

... στὴν ἀνοστέλιστη
τοῦ κάμπου πρασινοῦδα.

Σκέπτομαι ὅμως καὶ λυποῦμαι ὅτι ὀλίγους θὰ εὐρῶ συντρόφους ἄμα διέλθω τὴν ὑπερπληθῆ ὄδον Σταδίου καὶ τὴν Πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος καὶ τὴν Δενδροστοιχίαν... Καὶ ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀγαπῶ πολὺ τὸν κόσμον, καὶ μάλιστα τὸν ἀθηναϊκόν, δὲν ἀγαπῶ εἰς ἄλλου ποτὲ νὰ θαυμάζω μόνος μου τὸ ὄρασιον, πράγμα τὸ ὁποῖον νεώτεροί τινες ψυχολόγοι θεωροῦσιν ὡς τὸ πρῶτον ἀμυδρὸν σύμπτωμα τοῦ ἀλτρουισμού, τῆς ὑψίστης τῶν ἀνθρωπίνων ἀρετῶν.

ANTIPALLOS

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ *)

Ὁ γερμανικὸς λαὸς ὠνομάσθη παρὰ πολλῶν λαὸς φιλοσοφῶν (das Volk von Denkern), παρεβλήθη δὲ πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐλληνικὸν λαόν, ὅστις ἀνέδειξε τοὺς μεγίστους ἐν τῇ ἀρχαιότητι σοφοὺς καὶ ἴδρυσε τὴν ἀνθρωπίνην ἐπιστήμην. Βεβαίως ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ἀμιλλῶνται κρατερῶς πρὸς τὴν Γερμανίαν ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ἐπιστημῶν ἀλλὰ τὰ σκῆπτρα τῆς ἐπιστήμης κρατεῖ ἀναντιρρότως ἡ Γερμανία, ὡς ἀποδεικνύει καὶ τὸ ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἡ σπουδὴ τῆς γερμανικῆς γλώσσης καὶ ἡ μελέτη τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν τῶν γερμανῶν ἤρξατο νὰ ἐκλύη τὴν προσοχὴν τῶν ἐπιστημῶν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, ὅπως καὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς ἄλλαις πεπολιτισμέναις χώραις, κατέστη δὲ ἀξίωμα, ὅτι ἀγνοῶν τις τὴν γερμανικὴν ἐπιστήμην οὐδὲν γενναῖον δύναται νὰ πράξῃ ἐν οἰκῆντι σφαίρᾳ τοῦ ἐπιστητοῦ. Ἡ πνευματικὴ αὐτὴ ἀκμὴ τῆς Γερμανίας χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Τὴν ὄψιν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην ἔδωκαν ἔνθεν μὲν οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι τῆς Γερμανίας, οἱ ὁποῖοι ἀναλαμβάνοντες τὸ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἀνακοπὴν ἔργων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σοφῶν τῆς ἀναζητήσεως τῶν τελευταίων λόγων τῶν ὄντων καὶ συμπληροῦντες τὰς φιλοσοφικὰς ἐργασίας ὅσας ἐπεχείρησαν ἀπὸ τοῦ Καρτεσιῶ καὶ ἐντεῦθεν ἄλλοι πρὸ αὐτῶν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, ἴδρυσαν τὰ γνωστὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ βαθύτατα φιλοσοφικὰ συστήματα ἔννοῶ τὸν Λειβνίτιον. Οὐλόλοισιν, Κάντιον, Φίχτην, Σχελίγγιον καὶ Ἐγγελον ἐτίρωθεν δὲ οἱ μεγάλοι τῆς Γερμανίας ποιηταὶ Λέισιγγ, Γκαίτε καὶ Σχίλλερ. Ἐκτοσ ἐξέτατο πᾶσαι αἱ ἐπιστήμαι ἐν Γερμανίᾳ νὰ προσδεύουσι καταπληκτικῶς. Μεγάλοι ἱστορικοὶ, οἱ οἱ Γερμίνος, ὁ Μόμφεν, ὁ Νεϊβουρ, ὁ Κούρτιος, ὁ Βέμπερ, ὁ Σλόσερ, ὁ Ράγκε ἐρευνῶσι τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου στηρίζόμενοι ἐπὶ βαθυτάτων ἐρευνῶν τῶν πηγῶν. Ἡ φιλολογία διὰ τοῦ Βέκ εἰσέρχεται εἰς νέον στάδιον ἀναπτύξεως. Ἡ δὲ φυσιογνωσία διὰ ἀνδρῶν, οἱ οἱ Οὐμβόλδος, ὁ Χέλμχολτς, ὁ Βύγνερ καὶ ἄλλοι, ἀνοίγει νέους ὀρίζοντας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς φύσεως. Ἡ ἱατρικὴ καὶ ἡ νομικὴ ἐπιστήμη ἀναγεννώμεναι καὶ ἐπὶ νέων βάσεων στηρίζόμεναι, ποιοῦσι γιγαντιαία ἄλλατα προσδοῦ. Εἰς τὴν γενικὴν ταύτην ἀκμὴν τῶν ἐπιστημῶν ἐν Γερμανίᾳ δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ καὶ ἡ ἀκμὴ τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης διότι αἱ ἐπιστήμαι συνδέονται στενότητα ἀλλήλαις, εἶναι

δὲ πᾶσαι κλάδοι ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ δένδρου. Ἡ χριστιανικὴ θεολογία εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τῶν πηγῶν δηλ. αὐτῆς, τῆς ἱστορίας τῆς καὶ τῆς οὐσίας τῆς. Ἐπιστημονικὴν δὲ ἔρευναν λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν ἄλλο εἰμὴ τὴν φιλολογικὴν, καὶ ἱστορικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἐξέτασιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Πού ἀρα ἀλλαχοῦ ἠδύνατο κατὰ φυσικὸν λόγον νὰ γίνῃ αὐτὴ τελειότερον ἢ ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν ἣ ἤκαμσεν ἡ φιλολογία, ἡ ἱστορία καὶ ἡ φιλοσοφία; Πράγματι κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἐν οὐδεμὴ ἄλλῃ χριστιανικῇ χώρᾳ ἀνεπτύχθη τοσοῦτον ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη, οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀνεδείχθησαν μεγαλύτεροι θεολόγοι, οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἐγένοντο ευρύτεραι καὶ βαθύτεραι ἔρευναι περὶ τῶν θεολογικῶν πραγμάτων, περὶ τῶν Γραφῶν, τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ὅσον ἐν Γερμανίᾳ. Διὰ τοῦτο βλέπει τις ἐν τοῖς γερμανικοῖς πανεπιστημίοις ἀρρωμένους τῶν θεολογικῶν μαθημάτων νέους ἐκ πασῶν τῶν χριστιανικῶν χωρῶν, ὁπαδοὺς πάντων τῶν χριστ. δογμάτων. Ἰταλοὶ, Ἰσπανοὶ, Γάλλοι, Ἀμερικανοὶ, Ρώσσοι, Ἕλληνες, Βλάχοι, Σέρβοι παρακλήθηται πολλάκις μετὰ τῶν γερμανῶν σπουδαστῶν ὡς ἀρροαταὶ τῶν παραδόσεων τῶν γερμανῶν θεολόγων. Πανταχοῦ δὲ τοῦ κόσμου, ὅπου ὑφίστανται ἀνώτεροι θεολογικαὶ σχολαί, ἡ διδασκαλία γίνεται λαμβανόμενος κυρίως ὑπ' ὄψιν τῶν ἐργασιῶν τῶν γερμανῶν ἐπιστημῶν. Καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ἐλλήνων θεολόγων ἤδη ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Εὐγενίου τοῦ Βουλγαρέως ὅσοι διέπρεψαν ὡς ἐπιστήμονες ὑπῆρξαν γερμανομαθεῖς. Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ τοιαύτης οὐσίας τῆς παγκοσμίου σημασίας τῆς γερμανικῆς θεολογίας, ἐθεώρησα καλὸν πληρῶν ἴσως τὴν περιέργειαν πολλῶν ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν λογίου κόσμου νὰ ποιήσω λόγον ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου περὶ τῆς γερμανικῆς θεολογίας, δίδων διὰ γενικῶν γραμμῶν, καθ' ὅσον δὲν ἀποστεινομαι μόνον πρὸς ἐξ ἐπαγγέλματος θεολόγους, εἰκόνα τινὰ αὐτῆς. Ἰνα δὲ ἐπιτύχω κάλλιον τοῦ σκοποῦμένου, ἀνερχόμενος μέχρι τοῦ 15' αἰῶνος, θέλω ἐπιχειρήσει νὰ παρακολουθήσω τὴν βαθμιαίαν αὐτῆς ἀναπτύξιν ἀπ' ἀρχῆς τῆς μεταρρυθμίσεως μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς μεταρρυθμίσεως ἤτοι τοῦ 15' αἰῶνος. Ἐπειδὴ ἡ μεταρρυθμίσις ἐξεγερθεῖσα κατὰ τῶν σχολαστικῶν παραδόσεων τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ἐστηρίχθη εἰς τὴν Γραφὴν καὶ ταύτην μόνην ἐκῆρυξε πηγὴν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἐστράφη ἀπ' ἀρχῆς ἡ γερμανικὴ θεολογία πρὸ πάντων εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Γραφῆς καὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ κυρίως ὡς γραφικὴ θεολογία. Μέχρι τῆς σήμερον ἡ ἔρευνα τῆς Γραφῆς εἶναι τὸ κύριον μέλημα τῆς γερμανικῆς θεολογίας, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἡ

*) Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου «Παρνασσῶ» τῆ 28 Φεβρουαρίου 1892.

ἔρευνα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἐν τῇ πρώτῃ δ' ἐκείνη φάσει αὐτῆς οἱ διαμαρτυρούμενοι θεολόγοι ἐδέχοντο τὴν θεοπνευστιανὴν ἐν τῇ στενοτάτῃ αὐτῆς ἐννοίᾳ ὡς ὑπαγόρευσιν ἄμεσον παρὰ τοῦ θεοῦ πνεύματος καὶ αὐτῶν τῶν λέξεων εἰς τοὺς ἱερους συγγραφείς, ἐνέμενον δὲ προσκεκολλημένοι περιδεῶς καὶ εἰς τὰ συμβολικὰ ἢ ἐπίσημα βιβλία τῆς ἐκκλησίας των. Εἶπεν ἄλλαις λέξεσι συντηρητικώτατον χαρακτήρα ἡ γερμανικὴ θεολογία τοῦ 15' αἰῶνος. Ἐν τῇ χορείᾳ δὲ τῶν τότε θεολόγων διεκρίθησαν αὐτοὶ οἱ πρῶτοι ἰδρυταὶ τῆς μεταρρυθμίσεως, ὁ Λούθηρος καὶ ὁ δεξιὸς τούτου βραχίων ὁ Μελάγχθων, ὡς ἐν τῇ ἐλβετικῇ μεταρρυθμίσει ὁ Ζβίγγλιος καὶ ὁ Καλβίνος. Ὁ Λούθηρος ἦτο εἰδήμων ἀκριβέστατος τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἐφιλοπόνησε δὲ τὴν ἀρίστην γερμανικὴν μετάφρασιν τῆς Γραφῆς, ἣτις μέχρι τῆς σήμερον μένει ἀνυπέριθκτος, συνετέλεσε δὲ ὡς γνωστόν εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς γερμανικῆς γλώσσης εἴπερ τι καὶ ἄλλο γερμανικὸν σύγγραμμα. Ἡ μετάφρασις αὐτῆ, καθὼς καὶ αἱ Κατηχήσεις του, τὰ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντα σμαλαλδικὰ λεγόμενα ἄρθρα, αἱ ἐρμηνεῖαι του εἰς διάφορα βιβλία τῆς Γραφῆς καὶ τὰ ἄλλα ἔργα του ἐλέγχουσι τὸ βαθὺ θρησκευτικὸν πνεῦμα καὶ τὴν σπανίαν τοῦ Λουθήρου πολυμαθεῖαν. Ὁ Μελάγχθων ὁ συγγραφεὺς τὸ πρῶτον δογματικὸν ἔργον τῆς λουθηρανικῆς ἐκκλησίας, ἦτο «Τὰ κυριώτατα ἄρθρα τῆς Θεολογίας», ἦτο ὡς συγγραφεὺς γλαφυρώτερος τοῦ Λουθήρου. Ὁ Μελάγχθων ἦτο κάτοχος τῆς κλασικῆς παιδείας, ἀνήκων εἰς τοὺς λεγομένους σύμμανιστὰς τῶν χρόνων ἐκείνων, οἵτινες ἴσταντο ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς κατὰ τὸν 16' αἰῶνα ἀναγεννηθείσης ἐλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας. Τὴν αὐτὴν ὑπέροχον θέσιν ὡς θεολόγοι συγγραφεῖς κατεῖχον καὶ οἱ τῆς ἐλβετικῆς μεταρρυθμίσεως ἀρχηγοὶ Ζβίγγλιος καὶ Καλβίνος, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἰδεῶν του συνέγραψε τὸ σύγγραμμα «Περὶ ὀρθῆς καὶ ψευδοῦς θρησκείας», ὁ δὲ δευτέρος τὴν «Θεολογικὴν διδασκαλίαν». Δευτερεύουσιν θέσιν τούναντιον κατέχουσιν ὁ Φλάκκιος, ὁ συγγραφεὺς τῶν Μαγδεμβουργικῶν ἐκκατονταετηρίδων, μεγάλης, σπουδαίας, ἐπὶ τῶν πηγῶν στηριζομένης ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ὁ Λουθηρανὸς δογματικὸς Χεμνίτισιος, ὁ Βέζας, ὁ Λέων Ἰουδάς καὶ ὁ Οἰκολεμπάδιος. Παρὰ τοῖς μεταρρυθμιζομένοις ἐπεχείρησε μετάφρασιν τῆς Γραφῆς ὁ Καστέλιος, ὁ δὲ περίφημος Γρότιος ἠρμήνευσεν αὐτὴν. Ἡ νέα, τότε ἀρξαμένη ἐξήγησις τῆς Γραφῆς, στηριζομένη ἐπὶ ἀκριβέστερας γνώσεως τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν τῶν κειμένων τῆς Π. καὶ Κ. Δ. ἦτο τῆς ἑβραϊκῆς καὶ ἐλληνικῆς κοινῆς διαλέκτου καὶ ὠπλισμένη διὰ τελειοτέρων γραμματικῶν καὶ φιλολογικῶν βοηθημάτων, ἦτο πολὺ ὀρθότερα τῆς ἐν ταῖς δυτικαῖς

σχολαῖς κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Βουλγάτας ἢ λατινικῆς μεταφράσεως τῆς Γραφῆς παρὰ τοῦ Ἱερωνύμου γινομένης, ζητοῦσα τὴν κατὰ γράμμα καὶ ἱστορικὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου καὶ ἀποφεύγουσα τὰς ἀλληγορίας καὶ τὰς ἄλλας μυστικὰς καὶ καθολιστικὰς ἐρμηνείας, εἰς ἃς ἐνησμεῖζον οἱ μεσαιωνικοὶ σχολαστικοὶ μάλιστα Θεολόγοι. Εἰς τὴν γνώσιν τῶν πρωτοτύπων κειμένων συνετέλεσαν πολὺ τότε τὰ περὶ ἑβραϊκῆς καὶ ἐλληνικῆς γλώσσης ἔργα τῶν δύο Βουξδόρφιων.

Μεταβῶμεν εἰς τὸν 17' αἰῶνα. Κατὰ τὸν αἰῶνα τούτον καταπίπτει ἡ γερμανικὴ Θεολογία ἐν μέρει· αἰτία δὲ τῆς καταπτώσεως ἐγένοντο αἱ δειναὶ περιστάσεις, δι' ὧν διήλθε τότε ἡ Γερμανία. Ἦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου, καθ' ἣν λυσσῶδως παλαίοντες πρὸς ἀλλήλους διαμαρτυρούμενοι καὶ καθολικοὶ, εἰς οὐς διηρέθη ὁ γερμανικὸς λαός, ἠρμήμωσαν τὴν χώραν καὶ κατέστρεψαν ἐν αὐτῇ πᾶσαν σχεδὸν τὴν πρῶτον τοῦ πολιτικοῦ, ἣτις εἶχε γίνεαι κατὰ τὸν 16' καὶ 17' αἰῶνα. Ἡ Γερμανία ὠπισθοδρόμησε τότε κατὰ ἕνα σχεδὸν αἰῶνα· ὁ ἀριθμὸς τῶν σχολείων ἠλαττώθη ἢ παιδεῖα παρήκμασε· τὰ φῶτα ἐφυγαδεύθησαν ἐκ τῆς χώρας. Οἱ τοῦ 17' αἰῶνος γερμανοὶ θεολόγοι, πνεύματα ταπεινά, προσκεκολλημένοι τυφλῶς εἰς ὅσα ὁ Λούθηρος ἐδίδαξε καὶ κατὰ γράμμα καὶ πιστῶς τὰ ἐπίσημα τῆς λουθηρανικῆς ἐκκλησίας βιβλία ἀκολουθοῦντες, ἠσχολοῦντο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τύπων τῆς ἀριστοτελικῆς διαλεκτικῆς ἀπλῶς εἰς τὸ νὰ ἐπιξεργάζωνται τὰ παραδεδομένα δόγματα, ἀναλύοντες αὐτὰ καὶ βεβιασμένως καὶ σοφιστικῶς δικαιολογοῦντες. Τοιοῦτοτρόπως ἐσχηματίσθη τότε παρὰ τοῖς λουθηρανοῖς προτεσταντικῆς τῆς σχολαστικῆς Θεολογία, ὁμοία τῇ σχολαστικῇ λατινικῇ θεολογίᾳ τῶν μέσων αἰῶνων. Ἡ αὐτὴ ἐλλειψίς φιλοσοφικοῦ πνεύματος, ἡ αὐτὴ ἀπουσία πάσης ἐμβριθοῦς ἐρεύνης τῆς οὐσίας καὶ τῶν βάσεων τῶν πραγμάτων, ἡ αὐτὴ παραμέλησις τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐρεύνης τῆς Γραφῆς χαρακτηρίζει καὶ τοὺς διαμαρτυρομένους τούτους σχολαστικούς ὡς καὶ τοὺς μεσαιωνικοὺς σχολαστικούς τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας. Ἡ μικρολογία τῶν πολλῶν ἐνθυμίζει τὴν μικρολογίαν καὶ κενολογίαν τῶν μεσαιωνικῶν σχολαστικῶν, οἵτινες, ὡς λέγει ὁ Ἐρασμος, συνέζητουν ζητήματα γελοιοδίστατα πολλὰκις, οἷον ἂν ὁ ἐνανθρωπήσας θεὸς λόγος ἠδύνατο νὰ γίνῃ γυνή, ὡς ἐγένετο ἀνὴρ, ἢ ἂν ἠδύνατο νὰ γίνῃ κύνθηρος, ὡς ἐγένετο ἄνθρωπος! Τοιοῦτοι σχολαστικοὶ διαμαρτυρούμενοι θεολόγοι ἐγένοντο ὁ Καλβίνος, ὁ Χούπτερος, ὁ Γερχάρδος, ὁ Κβέντσειντ, ὁ Κόρπλτσοβ καὶ ἄλλοι. Ὁ σχετικῶς μᾶλλον περρωτισμένος ἐκ τῶν τότε θεολόγων ἦτο ὁ Θωμάσιος, ὁ συνετέλεσε μὲν γὰρ εἰς τὸ νὰ καταπολεμηθῇ καὶ παύσῃ πλέον

ἢ κατὰ τῶν κατηγορουμένων ἐπὶ μαγείᾳ δῆθεν προσώπων ἀπηνῆς καταδίωξις, ἣτις κληρονομηθεῖσα παρὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ἐξηκολούθησεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον νὰ κάμνῃ πλείστα θύματα καὶ ἐν τῇ διαμαρτυρομένῃ ἐκκλησίᾳ. Τὸ αὐτὸ σχολαστικὸν πνεῦμα ἐπικρατεῖ καὶ παρὰ τοῖς συγχρόνοις καθολιστικαῖς θεολόγοις Μακρόβσκη, Μαρεσίω, Βοετίω καὶ Χούρβεν.

Κατὰ τῆς τοιαύτης ὁμῶς ξηραῆς καὶ σχολαστικῆς θεολογικῆς τάσεως δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐγερθῇ ἀντίδρασις. Οἱ λεπτολόγοι οὗτοι διαλεκτικοὶ θεολόγοι περιορίζοντες ὀλόκληρον τὸν χριστιανισμόν εἰς ἀκαταλήπτους καὶ ἀγόνους πολλῶν δογματικῶν θεωρίας, εἶχον παραμελήσει ἐντελῶς τὸν πρακτικὸν χριστιανισμόν. Ἐρίζοντες περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν δογμάτων μόνον ὠλιγόρουν τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ. Τὰ ἦθη ἐν τῷ μέσῳ τῶν φανατικῶν μεταξύ καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων διενέξεων καὶ κατόπιν τοῦ φοβεροῦ καὶ ὡς πρὸς τὰς ἀπανθρωπίας διακριθέντος τριακονταετοῦς πολέμου εἶχον ἐξαχρῶσθῇ ἢ αὐστηρότης καὶ σωφροσύνη εἶχον ἐκλίπει· ἡ εὐσέβεια περιορίζετο μόνον εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους τῆς λατρείας καὶ εἰς τὴν παραδοχὴν τῶν αὐστηρῶν λουθηρανικῶν δογμάτων. Τότε ἐπεσάνη μεταξύ τῶν Γερμανῶν ἐπισημοτάτος θεολόγος, ὁ περίφημος Σπένερ, ὁ μετὰ τὰ μέσα τοῦ 17' αἰῶνος ἀκμάσας, ὅστις καταπολεμῶν τὸν νεκρὸν ἐκείνον δογματισμόν, ὑπέδειξεν ὅτι ἦτο ἀνάγκη ἡ θεολογία νὰ γίνῃ πρακτικώτερα· ὅτι οἱ θεολόγοι πρέπει πρὸ πάντων νὰ αἰσθάνωνται τὴν θρησκείαν, νὰ ἔχωσιν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ νὰ μὴ περιορίζωσιν αὐτὴν μόνον ἐν τῷ νῷ· ὅτι ὁ εὐσεβὴς καὶ χρηστός βίος συνιστᾷ πρὸ πάντων τὸν θεολόγον καὶ ὅτι οὕτως εὐσεβῶς μορφοῦμενοι οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκκλησίας δύνανται καὶ τὸν λαόν ἠθικῶς νὰ ἀναπλάσωσι. Πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ἐφρόνει ὁ Σπένερ ὅτι ἔπρεπε οἱ θεολόγοι νὰ προπαιδεύωνται ἐν τοιοῦτῳ πρακτικῷ πνεύματι. Ὡς μέσον δὲ συνίστα τὰς κληθείσας «εὐσεβεῖς συναθροίσεις» (Collegia pietatis), ὅπου συνερχόμενοι κατὰ ὁμίλους οἱ φίλοι τῆς θρησκείας νὰ μελετῶσι τὰς Γραφάς, ἀποφεύγοντες τὰς περιέργους συζητήσεις καὶ μόνον τὴν ἀλλήλων οἰκοδομὴν ζητοῦντες. Συνίστα δὲ καὶ τὴν τῶν νέων ἐπιμελῆ κατήχησιν. Εἰς καθαρῶς θεωρητικὰς, δογματικὰς συζητήσεις ἐδίδεν ὁ Σπένερ ὀλίγην σημασίαν. Ὁ Σπένερ διὰ τῶν πολλῶν συγγραμμάτων του ἰδίως τοῦ ἐπιγραφομένου «Εὐσεβεῖς πόθοι», καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἄλλης ἐνεργείας του μεγίστην ἐπιρροὴν ἐξασκήσας ἐπὶ τῶν συγχρόνων, μετέβαλε τὴν τασιν τῆς γερμανικῆς θεολογίας καὶ κατέστησεν αὐτὴν ἔκτοτε πρακτικώτεραν. Ὁ ἐπισημότερος μαθητὴς του ὑπῆρξεν ὁ Φράγκε, ὅστις κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Σπένερ ἐξηγῶν τὰς Γραφάς ἐν Λειψίᾳ ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων τοῦ

πνεύματος τούτου νὰ φύγῃ καὶ ἐλθῶν εἰς τὴν Ἀλλήν νὰ ἰδρῶσῃ τὸ μετὰ ταῦτα περίφημον καταστάν πανεπιστήμιον τῆς πόλεως ταύτης. Ὑπὸ τοῦ Σπενερικοῦ πνεύματος ἐνεφορεῖτο καὶ ὁ Βουδαῖος ἄλλος ἐπίσημος θεολόγος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Κρότον ἐποίησεν ἐν τῇ αὐτῇ ἐποχῇ καὶ ὁ ἐν Χέλμσταϊντ καθηγητὴς τῆς θεολογίας Κάλλιστος, ὅστις ἦτο ἐναντίον τῶν διαιρέσεων τῶν χριστιανῶν, ἐφρόνει δὲ ὅτι πλὴν τινῶν διαφορῶν συμφωνοῦσιν ἐν ταῖς οὐσιώδεις πάντες οἱ χριστιανοὶ τῶν διαφόρων δογμάτων καὶ ὅτι, ἂν ὡς βάσις ἐτίθεντο ἡ πίστις τῶν ἀρχαίων χριστιανῶν καὶ οἱ ὅροι τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων τῶν πρώτων αἰῶνων τοῦ χριστιανισμοῦ, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐνωθῶσι πάντες οἱ χριστιανοὶ εἰς μίαν ἐκκλησίαν. Ἐκ τῶν τότε θεολόγων ἠσχολήθησαν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ὁ Ἀρνῶλδος καὶ ὁ Μόσχεϊμ. Ὁ τελευταῖος οὗτος εἶναι ὁ πρῶτος συγγραφεὺς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐπὶ νέων βάσεων, καταλιπὼν τὴν ἀρχαίαν μηχανικὴν διαίρεσιν αὐτῆς κατὰ αἰῶνας, εἰσαγαγὼν δὲ τὴν φυσικώτερον εἰς περιόδους, καὶ μετὰ κριτικοῦ πνεύματος ἐξετάζων καὶ κρίνων τὰ γεγονότα τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν. Εἶναι λοιπὸν ὁ πατὴρ τῆς νεωτέρως ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Ὁ Βέγκελ ἐκ τῶν τότε θεολόγων συνέγραψε τὴν ἀρίστην ἐρμηνείαν εἰς τὴν Κ. Δ. Τὴν σειρὰν τῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θεολόγων κλείει ὁ πολυμαθὴς Φαβρίκιος ὁ συγγραφεὺς τὴν γνωστὴν ἐκκλησιαστικὴν βιβλιοθήκην καὶ πρῶτος φιλοπονήσας πλήρη κατὰ τὸ δυνατόν ἐκδόσιν τῶν Ἀποκρύφων.

Ἐλθόμεν εἰς τὸν 18' αἰῶνα. Ὁ 18' αἰὼν εἶνε ἡ ἐποχὴ τῆς ἐξεγέρσεως κατὰ τῆς πατροπαράδοτου πίστεως ἐν ἀπάσῃ τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὠδήγησαν πολλὰ αἰτία. Ἡ φιλοσοφία κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας τελοῦσα ἔργα ὑπηρετίδος παρὰ τῆ δεσποζούσῃ θεολογίᾳ καὶ ὑποτεταγμένη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ παπισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν ἤρξατο μολίς ἀπὸ τοῦ 16' αἰῶνος νὰ χειραφετῆται καὶ αὐτόνομος γενομένη νὰ ἐπιλαμβάνηται τῆς ἐξετάσεως τῶν τελευταίων λόγων τῶν ὄντων καὶ τῆς ἐρεύνης τῆς φύσεως ἀνεξαρτήτως οἰουδήποτε θεοτικῶν δόγματος. Οὐ μόνον δὲ οἱ φυσιολόγοι καὶ φιλόσοφοι δὲν ἐλάμβανον πλέον ὑπ' ὄψιν τὰς διδασκαλίας τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀναμιμνησκόμενοι τῆς ἀρχαίας δουλείας ἐκ φυσικῆς ἀντιδράσεως ἐνεφοροῦντο ὑπὸ ἐχθρικοῦ πνεύματος πρὸς αὐτὴν καὶ ἐπεδίωκον πᾶσαν εὐκαιρίαν ἵνα ἐπιδειξῶσι τὸ ἐχθρικὸν τοῦτο πνεῦμα παντοιοτρόπως. Ἐν γένει μετεβλήθη κατὰ μικρὸν ἢ περὶ κόσμου θεωρία τῶν ἀρχαίων καὶ μέσων αἰῶνων οὐσιωδῶς ἀπ' ὅτου ὁ Κωπέρνικος ἀνεκάλυψε καὶ ἀπέδειξε τὴν περὶ τὸν Ἥλιον περιστροφικὴν κίνησιν τῆς γῆς, ὁ δὲ Κέπλερος, ὁ Γαλιλαῖος καὶ ὁ Νεύτων δίδωσκον καὶ ὑπεστήριζαν τὰς θεωρίας τῆς νέας ἀστρονομίας.

ΘΕΜΟΣ ΑΝΝΙΝΟΣ

Ἡ φαντασία τοῦ παρακολουθήσαντος μετ' ἀγάπης τὴν παρ' ἡμῖν γελοιογραφίαν ἀνακαλεῖ πάντοτε τὸν μοναδικὸν αὐτῆς ἐργάτην, — εἴτε μὲ τὴν ἀληθῆ του μορφήν, ἂν τὸν εἶδεν, εἴτε μὲ

πάνοπτον, νὰ τοῦ δώσῃ οἰανδήποτε στάσιν, νὰ τὸν εἰσαγάγῃ εἰς οἰανδήποτε παράστασιν, ἐν μέσῳ τῶν χειροκροτημάτων τοῦ πλήθους καὶ τῶν γελώτων εἰς βάρος τοῦ δυστυχοῦς αὐτοῦ, τοῦ ὑ-

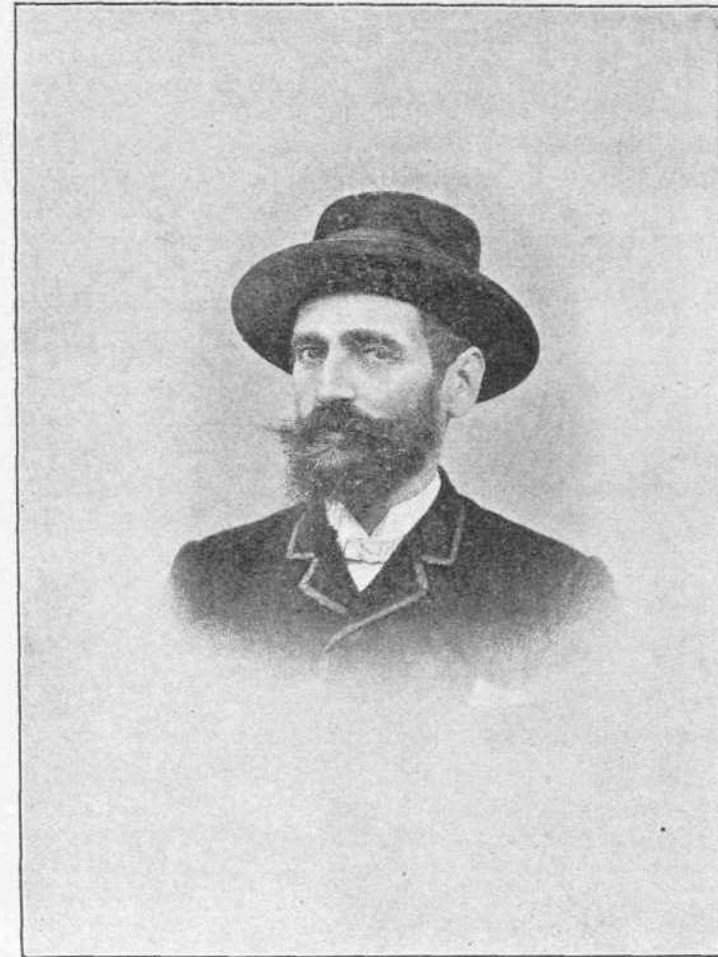
Ἡ ΚΕΦΑΛΗ ΤΗΣ ΜΕΔΟΥΣΗΣ

Ὁ Βάκκων ἀπ' ἑτέρου καὶ ὁ Χοῦμε καὶ ὁ Λόκκε ἐν Ἀγγλίᾳ εἰσάγουσιν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐπιστήμην τὴν αὐστηρὰν μέθοδον τῆς παρατηρήσεως, θεωροῦντες ὡς ἀληθῆς μόνον ὅ,τι διὰ τῶν πειραμάτων τῆς παρατηρήσεως ἐν γένει δύναται νὰ ἀποδειχθῇ. Συμφώνως πρὸς τὰς τάσεις ταύτας οἱ λεγόμενοι Deistae ἐν Ἀγγλίᾳ ἀποκρούοντες πᾶσαν ὑπερφυσικὴν ἀποκάλυψιν, ἀντιτάσσουσιν εἰς τὰ θετικὰ δόγματα τοῦ χριστιανισμοῦ τὰς ἀπλῆς διδασκαλίας τῆς φυσικῆς θεησεύσεως, τὸν Θεόν, τὴν ψυχὴν, τὴν ἀθανασίαν. Ἐξ ἄλλου δὲ ἐν Γαλλίᾳ ὁ Καρτέσιος, ὁ πατὴρ τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας, οἰκοδομῆν τὸ φιλοσοφικὸν σύστημά του ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς ἀμφιβολίας καὶ εὐρίσκων ὡς μόνον βέβαιον τὴν νόησιν τοῦ ἀνθρώπου. Νοῶ, ἄρα εἰμαι: Cogito; ergo sum εἶναι τὸ ἀρχιμῆδειον Δός μοι πᾶ στῶ καὶ τὰν γὰν κινάσω τοῦ Καρτεσίου. Τοῦ Λειβνίτιου καὶ Οὐολφίου τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα δὲν ἀντίκειντο βεβαίως συστηματικῶς εἰς τὴν χριστιανικήν.

νικήν πίστιν, ἀλλὰ πραγματευόμενα καὶ αὐτὰ περὶ φυσικῆς ἢ ἐκ μόνου τοῦ ὀρθοῦ λόγου πηγάζουσας θεησεύσεως ὑπεδείκνυσαν τὸν ἀνθρώπινον λόγον ὡς ἰκανὸν νὰ δημιουργήσῃ ἴδιον θεησευτικὸν σύστημα. Ὁ Κάντιος τέλος, ὅστις ἐδίδασκε μὲν ὅτι θεωρητικῶς εἶναι κατ' αὐτὸν ἀναπόδεικτοι δῆθεν αἱ περὶ Θεοῦ, ἐλευθερίας καὶ ἀθανασίας ἰδέαι, παρεδέχθη ἐν τούτοις ταύτας ὡς αἰτήματα, ὡς ἀναγκαίως ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐπιβαλλομένας προϋποθέσεις τοῦ πρακτικοῦ λόγου ἢ τοῦ ἠθικοῦ αἰσθηματος, συνέγραψε σύγγραμμα «Περὶ τῆς θεησεύσεως ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ὀρθοῦ λόγου». Ἐν Γαλλίᾳ ἐνεκα τῆς πίστεως τοῦ παπισμοῦ καὶ ἐνεκα τῆς διαρθρώσεως τοῦ κλήρου καὶ τοῦ συνασπισμοῦ αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀκόλαστου βασιλείας καὶ τῆς διεσθαρμένης ἀριστοκρατίας, ἡ ἀντίστασις κατὰ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς πίστεως κατ' ἀνάγκην προσέλαβεν ὀξύτερον χαρακτήρα.

[Ἐπεται συνέχεια]

ΔΙΟΜΗΔΗΣ Α. ΚΥΡΙΑΚΟΣ

ιδανικήν, ἂν τυχόν τῷ εἶνε ἄγνωστος — ἐν εἰκόνι παραδόξου τινὸς ἀποθεώσεως. Καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐρ' οὐ τὸν ἀνύψωσεν ἡ σπανία του ἰδιοφυΐα, μειδιᾶ ἐν μειδίαμα, ἐνέχον εἰς τὸ βάθος πικροίαν, καὶ συγκρατεῖ δεδεμένα ἀπὸ τῆς μολυβδίδος τὰ νήματα τὰ περατούμενα ἀκτινοειδῶς μέχρῃς ὅλων τῶν ὀπωσθήποτε δρώντων προσώπων τοῦ συγχρόνου ἀθηναϊκοῦ βίου. Παρίστανται ὡς νευρόσπαστα γύρω του ἐν ὀφθῶ καὶ τρόμφῳ. Αὐτὸς ἐκεῖ εἶναι ὁ κύριος τῶν κινήσεων των, τῆς φυσιογνωμίας των, τῆς ὑπολήψεώς των. Εἰμπορεῖ νὰ σύρῃ ἐμπρὸς του ὅποιον θέλῃ, νὰ τὸν ἐξυψώσῃ

ποπεσόντος, ὄχι μὰ τὴν ἀλήθειαν πάντοτε ἀδίκως, εἰς τὸ ὄξύ ἄκρον τῆς μολυβδίδος ἐκείνης... Ποσάκις δὲν τὸ ἔκαμεν αὐτὸ ἕως τότε καὶ ποσάκις οἱ σοβαρώτεροι τῶν ἀνθρώπων δὲν παρήλασαν πρὸ τοῦ κοινοῦ μορφαζόντες κωμικῶς καὶ φέροντες παραπλεύρως, ὡς στίγμα ἀλλοκότου τιμωρίας, τὴν ὑπογραφήν ἢ τὸ μονόγραμμα τοῦ καλλιτέχνου!...

Τὸν μυθολογικὸν αὐτὸν ἥρωα εἶναι ἐν τούτοις δυνατόν νὰ τὸν συναντήσετε εἰς πᾶσαν ὥραν καὶ εἰς πᾶσαν ὁδόν. Εἰμπορεῖτε μάλιστα νὰ τὸν παραφυλάξετε μετὰ βεβαιότητος νὰ τὸν ἰδῆτε περὶ

μεσημβρίαν κατὰ τὴν ὁδὸν Φιλελλήνων, ὅπου κατοικεῖ μετὰ τῆς ἀδελφῆς του, ἐν τῇ οἰκίᾳ τῇ ἀπέναντι τῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας, ἡ ἐξώθυρα τῆς ὁποίας ἐπεκοσμεῖτο μέχρι τινὸς διὰ πινακίδος ἐζωγραφημένης μετὰ τὸν κομψὸν καὶ τόσῳ γινώριμον τίτλον τοῦ Ἄστωος. Ὡς ὁ κοινότερος τῶν ἀστῶν καὶ ὁ ἀδοξότερος τῶν κυριῶν, ὁ Θέμος Ἀννίνος φορεῖ ἐνδυμασίαν εὐπρεπῆ, ῥεπούμπλικαν μαύρην καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον χειμερινὸν ἐπανωφόριον. Δὲν κἀθηται διόλου ἐπὶ θρόνου· τὸ πολὺ πολὺ, ἂν ἡμέρα εἴνε ψυχρὰ ἢ κονιορτώδης, ἐπιβαίνει ἀμάξης κλειστῆς. Διότι ἐν πράγμα φροεῖται, τὸ ψῦχος, καὶ ἐν πράγμα ἀγαπᾷ, τὴν καθαριότητα· φαίνεται δ' ἐκ πρώτης ὕψεως ὁ ἀνθρώπος τῆς περιέργου ταύτης ἀντιθέσεως, ὁ ῥιγῶν καὶ προσφυλασσόμενος, συγχρόνως δὲ ὁ λουόμενος συχνά καὶ πλυνόμενος εἰκοσάκις τῆς ἡμέρας. Εἶνε ἀνὴρ περίπου μεσήλιξ. Τὸ ἀνάστημά του εἶνε ὑψηλὸν καὶ ἀρκετὰ εὐθυτενές· οἱ μακροὶ του δάκτυλοι παίζουσι κατ' ἰδιαιτέρον τινα τρόπον, τὸν ὁποῖον εἶδα πολλοὺς ζωγράφους ν' ἀγαποῦν, μετὰ τὸ μῆλον τῆς χονδρᾶς του βάρθου· μελαχρινός, ισχνός, μετὰ βῆμα κανονικόν, μετὰ τρίχας μαύρας, τρέφων γένειον καὶ κόμην. Ἡ μορφή του, ἡ κάπως ἀρειμανία, χάρις εἰς τὸν μακρὸν καὶ ὀλίγον ἀνεστραμμένον μύστακα, διὰ τὸν κοινὸν ὀφθαλμὸν παρέρχεται ἴσως ἀπαρατήρητος. Πρέπει νὰ ἔχη κανεὶς ἰδιαιτέραν πείραν τῶν φυσιογνωμιῶν, διὰ νὰ συλλάβῃ ἀμέσως τὸ σπάνιον θέλητρον τοῦ ἦθους ἐκεῖνου, τοῦ συνδυάζοντος ἐν ἀρμονίᾳ τὴν ἀριστοκρατικὴν ἀξιοπρέπειαν, τὴν σατυρικὴν δριμύτητα καὶ τὸ καλλιτεχνικὸν αἶσθημα. Αὐτὰ εἶνε τὰ στοιχεῖα ἐξ ὧν συγχροτεῖται ἡ ὠμολογημένη ἐπιτυχία τῆς μορφῆς του εὐρισκομένου μεταξὺ κόσμου καλαισθήτου καὶ φώτων πολλῶν, εἰς καμμίαν ἀπὸ τὰς ἀριστοκρατικὰς αἰθούσας, εἰς τὰς ὁποίας ἀγαπᾷ νὰ συγχρόσῃ. Μὲτωπον ὑψηλόν, ὀφθαλμοὶ κατάμαυροι μεγάλοι, μετ' ἀδραχίας οὕτως εἰπεῖν προσηλούμενοι ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων, βίς ἀέτειος καὶ ἐπὶ πάντων τούτων ἐν μειδιάματι ἀδιόρατον, σαρκαστικόν, τὸ ὁποῖον δὲν ἤξεύρω κ' ἐγὼ πῶς διευθετεῖ τὸ ὄζυ γένειον καὶ προσδίδει ἐνίοτε κάποιαν ἐκφρασιν μεριστοφέλειον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ σατυριστοῦ.

Ἡ ρωνή του εἶνε ισχνή καὶ ὑπόβραχος καὶ ὅταν συνομιλῇ ζητεῖ νὰ τὴν ἐνδυναμώσῃ διὰ χειρονομιών. Ἀντηχεῖ ὅμως μετὰ τόνον ἐλέγχοντα εὐθύς τὴν ἀπτόητον θέλησιν καὶ τὴν πεποίθησιν, τὴν ὁποῖαν ὁ ὀμιλῶν ἔχει εἰς ὅσα λέγει καὶ πρὸ πάντων εἰς ἑαυτὸν. Ἡ μετριοφροσύνη, — τούλαχιστον ὡς συνθηματικὴ κοινωνικὴ ὑποκρισία λαμβανόμενη καὶ ὄχι ὡς αὐτεπίγνωσις, — εἶνε προφανῶς ἀγνωστος εἰς τὸν Κεφαλλῆνα καλλιτέχνην. Ἄν τῷ εἶπῃτε ἐξαφνὰ τί ὠραία ἢ τὰδε γελοιογραφία σας, κ. Ἀννίνε! — ὁ κ. Ἀννίνος θὰ τὸ

παραδεχθῆ καὶ θὰ κατανεύσῃ μετὰ πάσης χαρᾶς. Καὶ θὰ τὸ κάμῃ μετὰ τὴν εὐλικρίνειαν καὶ ἀπλότητα, ὥστε μακρὰν τοῦ νὰ σᾶς πειράξῃ ὁ ἐγωισμὸς του, θὰ τὸν εὐχαριστήσῃτε διότι ἐσυμφώνησε μαζί σας. Καὶ ἂν σᾶς ἴδῃ ὀλίγον διατεθειμένον διὰ καλλιτεχνικὴν συνομιλίαν, αὐτὸς δὲν ἔχει καμμίαν δυσκολίαν νὰ τὴν ἐξακολουθήσῃ. Θὰ εἶνε μάλιστα τόσον καλός, ὥστε νὰ σᾶς δείξῃ ἐν τῷ πρώτῳ σχεδιάσματι καὶ τὴν τελευταίαν του γελοιογραφίαν, ἂν τυχόν, — ὅπως ἄλλοτε, ὅταν ἐξεδίδε τὸ ἑβδομαδιαῖον Ἄστου — τὴν φέρῃ μετ' ἑαυτοῦ. Θὰ γελᾶσθε χωρὶς ἄλλο, θὰ γελᾶσθ' ἐκεῖνος μαζί σας κινῶν καὶ φουσῶν τὰ δάκτυλα, ὡς διὰ νὰ φύγῃ ὁ ἐπ' αὐτῶν κονιορτός, περὶ οὗ εἶνε πολὺ πιθανόν νὰ σᾶς εἴπῃ τότε ὅτι τὸν μισεῖ θανασίμως καὶ ὅτι τῷ ἀποβαίνει ἀδύνατον νὰ σύρῃ γραμμὴν, ἅμα αἰσθανθῆ καὶ ἐν μόριον αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ γραφείου του. Ἄν τῷ παρατηρήσῃτε, ἀφίνοντες τὸ ζήτημα τῆς καθαριότητος κατὰ μέρος, ὅτι πάλιν μετὰ τὸν Τρικούπην ἢ μετὰ τὸν Δεληγιάννην ἔχει νὰ κάμῃ, ὁ καλλιτέχνης θὰ σηκώσῃ τοὺς ὄμους του ὑψηλὰ-ὑψηλὰ καὶ μετὰ ὕψος ἀπογοητευμένον θὰ σᾶς εἴπῃ ὅτι ἡ κοινωνία αὐτὸ τοῦ ἐπιβάλλει σήμερα καὶ ὅτι ὁσάκις μέχρι τοῦδε ἐπεχείρησε νὰ κάμῃ σάτυραν γενικωτέραν, περισσότερον κοινωνικὴν καὶ ὀλιγώτερον προσωπικὴν, κανεὶς δὲν ἠύχαριστήθη ἀπὸ τὴν ἀπόπειραν· ὅτι ἂν θελήσῃτε ν' ἀπομακρυνθῆτε ὀλίγον ἀπὸ τὴν πολιτικὴν θὰ σᾶς εἶνε ἀδύνατον νὰ κινήσῃτε τοῦ Ῥωμηοῦ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν γραφίδα σας· ὅτι μερικαὶ σειραὶ γελοιογραφιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦν καὶ τεχνικωτέραν ἐκτέλεσιν καὶ εὐρυτέραν σύλληψιν, θ' ἀρέσουν βεβαίως εἰς πέντε-δέκα ἀνεπτυγμένους ἀναγνώστους, ἀλλὰ τὸ πολὺ κοινόν, ἡ ἀγάπη τοῦ ὁποῖου τρέφει ἐν φύλλον, θὰ συνοφρωθῆ κατ' ἀρχάς, ἀπειλοῦν νὰ μὴ συγχωρήσῃ δευτέραν παρεκτροπὴν... καὶ ξεύρετε τί θὰ εἴπῃ νὰ μὴ συγχωρήσῃ. — Πρὸ τοῦ ἀκαταμαχῆτου αὐτοῦ ἐπιχειρήματος σιωπᾶτε· σιωπᾶ καὶ ἐκεῖνος καὶ ἀρχίζει νὰ θωπεύῃ τὸ γένειόν του, βηματίζων ἀνω-κάτω εἰς τὸ δωμάτιον μετὰ ἦθος βεμβόν. Αἰφῶνης διέρχεται ἐξ ὧ τύπος ἐξ ἐκεῖνων εἰς τοὺς ὁποῖους ἀσμενίζει ἡ γραφὶς του. Δι' ἐνὸς βλέμματος ἠσκημένου συλλαμβάνει τὰς κυρίας του γραμμὰς. Ἀνυπομονεῖ νὰ τὰς ἀποτυπώσῃ. Ἴδου ἐκεῖ μία ὀμβρέλα ἀποστάζουσα. Τὴν λαμβάνει καὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου διὰ γραμμῶν ὑδατίνων μεγάλων ἀναρραίνεται εἰς ὀλίγα δευτερόλεπτα ἡ σκιαγραφία τοῦ περιέργου διαβάτου.

Τὴν εἰδικότητα ταύτην, τῆς οὕτως εἰπεῖν ἀρπαγῆς τῶν φυσιογνωμιῶν, ἔλαβον μὲν πολλάκις ἀφορμὴν νὰ θαυμάσω παρὰ τῷ Θέμῳ Ἀννίνῳ, πρὸ πάντων ὅπως μίαν φορὰν ἀληθινότητος. Ἡμεῖθα εἰς τὴν Πλατείαν τοῦ Συντάγματος — πρὸ ἐτῶν αὐτῶ — περιστοιχιζόμενοι μετὰ γελώτων τὴν ἐξέδραν ἀρ' ἧς ὠμίλει ὁ Καπετάνος... τῶν μετὰ

Χριστὸν προφητῶν... Μεταξὺ τοῦ πλήθους διακρίνω τὸν κ. Ἀννίνον, σοβαρὸν, ἀγέλαστον, προσηλοῦντα ἐπὶ τοῦ ῥήτορος δύο ἐπιμόνους μαύρους ὀφθαλμούς. Τὴν μεθεπομένην ἐξεδίδετο ὁ πρωτοχρονιάτικος Ἄσμοδαῖος μετὰ πλῆθιν φυσιογνωμιῶν νέων, ἢ ἐπιτυχεστέρα τῶν ὁποίων ἦτο ἡ τοῦ Πατρῴως δημογεῖρας, τὸν ὁποῖον ὁ γελοιογράφος ἠτένισεν ὀλίγας στιγμὰς. Δὲν ἔχω ὅμως τὴν τολμηρὰν νὰ εἶπω ὅτι ἐπιτυγχάνει πάντοτε καὶ μετ' ἴσης ἐπιτυχίας τὰς φυσιογνωμίας. Ὑπάρχουσι καὶ μερικαὶ, αἱ ὁποῖαι διεκφεύγουσι τὰς προσπάθειάς του, ὄχι ἴσως πρὸς τὴν ἀποτύπωσιν τῶν κυρίων γραμμῶν, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῶν ἐκφράσεως. Οὐδέποτε ἐπὶ παραδείγματι μὲς ἱκανοποίησεν ἡ γελοιογραφία τοῦ κ. Λεβίδου. Ἐχομεν ὅμως ἀφ' ἑτέρου καὶ ἐκτάκτους ἐπιτυχίας. Ἡ γελοιογραφία ἐξαφνὰ τοῦ κ. Βάλθη, ὡς προέδρου τοῦ ἄχρου ὑπουργείου, δὲν εἴμπορεῖ ν' ἀναπληρώσῃ κάλλιστα τὴν μὴ ὑπάρχουσαν φωτογραφίαν του: Ἐκ τούτου θὰ ἐδυσκολευόμην πολὺ νὰ παραδεχθῶ ὡς ἀληθῆ τὴν ἀσέβητη γνῶμην μερικῶν ἄλλων μεμφιμοίρων, — ὀλίγων εὐτυχῶς, — κατὰ τοὺς ὁποῖους ὁ Θέμος Ἀννίνος ἀδυνατεῖ ἐντελῶς ν' ἀντιγράψῃ ἐκ τοῦ φυσικοῦ, ἐκτὸς πέντε-δέκα προσώπων ἀρκετὰ γνωστῶν, τῶν ὁποίων ἔχει μάλιστα καὶ τὰς φωτογραφίας, καὶ ἐξ ὧν ἀποτελεῖ τὰς στερεοτύπους καὶ ὄχι πάντοτε εἰς ἄκρον εὐφρυνεῖς γελοιογραφίας του.

Ἀπεναντίας ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ ἀναμυρισθῆτατος καὶ ἀληθῶς θαυμαστός τοῦ Ἀννίνου προτέρημα, εἶνε ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ περὶ τὰς φυσιογνωμίας εἰδικότης, μετ' ὅλας τῆς τὰς ἐλλείψεις. Οἱ ἀναδιφῶντες τοὺς τόμους τοῦ Ἄσμοδαίου καὶ τοῦ ἑβδομαδιαίου Ἄστωος, ἀπαντῶσι συλλογῆν πλουσιωτάτων φυσιογνωμιῶν συγχρόνων, πολλὰ τῶν ὁποίων διατηροῦσιν ἐκφρασὴν θαυμασῶς ἀρμόζουσαν καὶ πολλάκις παραλλάσσουσαν καὶ ὀμιλοῦσαν δι' ὀλίγων λιτοτάτων γραμμῶν. Ἡ ὕψις τῆς καλλιτεχνικῆς ταύτης ἀρετῆς, ἡ ἐξ ἐκάστης σελίδος προβάλλουσα, ἐκτὸς πάσης ἄλλης μαρτυρεῖ εὐγλωττώως περὶ ταλάντου ἰσχυροῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου μόνον ἡ προσήκουσα καλλιέργεια ἐλείψει, διὰ ν' ἀναδειχθῆ εἰς ἔργον τελειότητος καὶ μεγαλοπρεπειᾶς ἀπαραμίλλου. Διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ τόσῳ δόκιμος γελοιογράφος εἶνε ἐρασιτέχνης ἀπλοῦς, οὐδέποτε σπουδᾶσας γραφικὴν ἢ ὄσῳ καὶ μουσικὴν, ἢ ὄσῳ καὶ οἰοδότην ἄλλος τῶν τυχόντων τῆς ἐλευθερίου ἀγωγῆς τοῦ Ἐπτανήσιου ἀριστοκράτου. Ὅλοι ἐκείνοι οἱ λεπτοὶ καὶ γλυκεῖς συνδυασμοὶ τῶν χρωμάτων — πρὸ πάντων εἰς τὰς ὑδατογραφίας, τὰς ὁποίας εἶδαμεν ἀνεκδότους — ὅλοι ἐκεῖνοι αἱ γραμμαὶ αἱ εὐστροφῆς καὶ κομψαί, δὲν εἶνε ἢ ἐκ χειρὸς οὕτως εἰπεῖν αὐτόματος ζωγράφου ἀντιλήψεως καὶ συλλήψεως, ἀνευ τέχνης πολλῆς, ἀνευ

ἐπαρκῶς ἐπιγνώσεως. Ἐλλείπει ἐξ αὐτῶν ἡ σύνθεσις, τὸ γινώρισμα τῆς ἀσφαλοῦς καὶ ἠσκημένης χειρὸς τοῦ τεχνίτου, κυριαρχεῖ δὲ ἡ ἀπλότης ἐκείνη τοῦ σχεδίου, ὄχι πλέον ὡς ἀρετὴ πολυπειροῦ, ἀλλ' ὡς ἐλάττωμα ἀρχαρίου καὶ ἀστοχειότητος.

Ἄλλὰ πόσα ἠμπορεῖ νὰ ἀναπληρώσῃ ἡ φύσις! Ὅποιοι πλοῦτος, ὁποῖα ποικιλία, ὁποῖα δημιουργικότης εἰς τὸ σατυρικὸν αὐτὸ ἔργον, ὁποῖα εὐφροσύνη καὶ ἀπτικὸν ἄλας, ὁποῖα μελέτη τῆς συγχρόνου κοινωνίας, ὁποῖα σάτυρα καυστικὴ κατὰ πάσης ἐκτροπῆς, ὁποῖα ἀπόδοσις πιστῆ τῆς κομικῆς ὕψεως τοῦ καθημέραν βίου, ὁποῖα ἐπισκόπησις τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων, τῶν τρόπων, τῶν ἐνδυμασιῶν, τῶν τύπων, ἀπὸ τοῦ ἀρχιτέλλου μέχρι τοῦ ἀρχιδανθῆ, ἀπὸ τῆς ἀνδρίας παραμάνης μέχρι τῆς παρισινῆς κομψομένης. Καὶ ὁποῖα τρυφή διὰ τοὺς φιλοθεάμονας ἀστῶς τῶν Ἀθηνῶν τὸ γελοιογραφικὸν ἐκεῖνο λεύκωμα τὸ μοναδικόν, τὸ ὁποῖον ἐσυνειθίζον νὰ νοίγουν κατὰ Κυριακὴν, ἐπὶ ἔτη τόρα, μετὰ ἠχηρῶς γέλωτας ὅλοι, ἀπὸ τοῦ μικροῦ μαθητοῦ τοῦ θαυμαζόντος τὴν γελοιογραφίαν τοῦ κ. Ραζῆ, μέχρι τοῦ κ. Σπερανίδου, βλέποντος ὄχι σπανίως καὶ τὴν ἰδικὴν του μορφήν ἐκεῖ μέσα... Ἄλλ' οὐδεμία εὐτυχία εἶνε δυνατόν νὰ διαρκῆσῃ ἐπὶ τοῦ ἀτυχοῦς αὐτοῦ πλανήτου καὶ πολὺ περισσότερον ἐπὶ τῆς ἀτυχεστέρας τῶν ἐπ' αὐτοῦ πόλεων. Τὸ Ἄστου τὸ ἑβδομαδιαῖον, ἡ ἐξέλιξις τοῦ Ἄσμοδαίου ἐξελίχθη εἰς ἡμερησίαν πολιτικὴν ἐφημερίδα ὁ Θεοτούμπης ἔθραυσε πρὸ πολλοῦ τὸν σατυρικὸν κάλαμον, ἐσίγησε δὲ τελευταίως καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ λογαπαγιῶν, ὁ Ἀββακούμ· καὶ πρὸς ἐπίμετρον, ἔμεινε τόσον ὀλίγος χώρος διὰ τὰς γελοιογραφίας τοῦ Ἀννίνου! Ἡ ἀναρχαίως ἐπιβληθεῖσα σοβαρότης, αἱ πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ εἰδήσεις αἱ εἰκονογραφημέναί του ἄλλως ἀπτικωτάτου πάντοτε τὴν χάριν φύλλου, σπανίως ἀφίνουσι στάδιον ἐλευθεροῦ εἰς τὴν φιλοπαίγμονα μολυβδίδα τοῦ διευθυντοῦ του, ἡ ὁποῖα, ἐκ τῆς ἀχρηστίας φαίνεται, ἤρχισε τόρα νὰ μολυβδύνηται, χωρὶς τούλαχιστον νὰ μὲς παρηγορῆ ἢ ἐλπίσῃ ὅτι μίαν ἡμέραν θάντικατασταθῆ. Τί κρίμα!...

Περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Θέμου Ἀννίνου, περὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς σημασίας τοῦ ὑλικοῦ τὸ ὁποῖον ἀπέθησαύρισε, καὶ τῆς ἐπιδράσεως του, δὲν θὰ εἶπω ἐγὼ περισσότερα. Ἐγραψεν ἤδη περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐστία ἄλλος περιηλημένος μου συνάδελφος. Αἱ ὀλίγα αὐταὶ γραμμὰί δὲν ἐσκόπουν ἢ νὰ συνοδεύσωσιν τὴν προσωπογραφίαν καὶ μετὰ τῶν σωματικῶν νὰ δώσωσιν ταχέαν τινα καὶ πρόχειρον εἰκόνα τῶν ἠθικῶν χαρακτήρων τοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε μὲν νὰ κατατέρψῃ τοὺς φιλογέλωτας συγχρόνους, εἶνε δὲ προωρισμένος καὶ τοὺς μεταγενεστέρους πολλὰ νὰ διδάξῃ.

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΑΡΘΡΟΥ ΤΗΣ
REVUE DES DEUX MONDES

Γλυκύτης καὶ συγκατάβασις, φρονήματα συντηρικὰ καὶ ἀπόπειραι πρὸς συνδιαλλαγὴν πολεμίων στοιχείων, διαύγεια ἰδεῶν καὶ εὐγένεια αἰσθημάτων, κλίσις πρὸς ἀποκάλυψιν καὶ ἐξαρσιν τῆς ἀγαθῆς ὀφείας τῶν πραγμάτων, ἠθικὴ τις φροντίς λανθάνουσα ὑπὸ τὴν φιλολογικὴν παραγωγὴν, καὶ καθιστῶσα τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν μέσον πρὸς διαφώτισιν μᾶλλον ἢ διαπύρωσιν τῶν καρδιῶν, προτίμησις τοῦ κρατύνοντος καὶ ἐποικισμοῦντος ἀπὸ τοῦ μεθύοντος καὶ θαμβοῦντος τοῦ ἡρέμου, μέσου, καὶ διδακτικοῦ ἐνίοτε τόνου, ἀπὸ τὸν τόνον τὸν ὑψηλὸν καὶ παταγώδη καὶ φοιβόληπτον· αἱ ιδιότητες αὗται νομίζω ὅτι γενικώτατα χαρακτηρίζουσι τὸν κ. Δημήτριον Βικέλαν, ὡς λόγιον καὶ συγγραφέα· ιδιότητες αἰτινες ἀπορρέουσι κατὰ μέγα μέρος ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἐξ αὐτῆς τῆς ψυχικῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ ἀνδρός, ἐκδηλοῦνται εἰς ὅσα γράφει καὶ ἐπιρραϊζοῦσι κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ μορφήν, κατὰ τὸ ὕψος καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν, στίχους, διηγήματα, μεταφράσεις, ἱστορικάς καὶ κοινωνικάς διατριβὰς αὐτοῦ. Ὡς τρέφω βαθεῖαν ἐκτίμησιν πρὸς τὸν ἄνδρα, οὕτω ἰδιαιτέραν συμπάθειαν αἰσθάνομαι πρὸς τὸν συγγραφέα, δὲν δύναμαι δὲ νὰ διευκρινίσω κατὰ πόσον τῆς συμπαιθείας ταύτης ἐπέδρασαν ἢ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐντύπωσις ἢ κατὰ πόσον ἢ ἐντύπωσις αὐτῆ εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρὸς τὸν συγγραφέα ἐκτιμήσεως. Ἄν κρίνω ἐκ τῆς πρό τινος ἐν αὐτῇ τῇ «Ἐστία» δημοσιευθείσης συντόμου σκιαγραφίας τοῦ κ. Βικέλα ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ξενοπούλου ἐξ ἀφορμῆς τοῦ «Λουκῆ Ἀράρα», τὴν γνώμην μου ταύτην συμμερίζονται καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν τῆς συγγρόνου νεότητος, τῆς πνευματικῆς ἐργαζομένης, σεβόμενοι τὸν κ. Βικέλαν ὡς εἶδος τι παπᾶ Ναρκίσσου τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἐκεῖνοι δύνανται δικαιοτέρον νὰ ἐκτιμήσουν τὴν φιλολογικὴν ἐργασίαν τοῦ ποιητοῦ τῆς «Λενοῦλας» καὶ τοῦ «Φιλίππου Μάρθα» ὅσοι ἔτυχε νὰ συνδέωνται μετ' αὐτοῦ διὰ γνωριμίας ἰδικαιτέρας.

Πρὸ παντός ἐπὶ τῇ ἰδιαιτέρᾳ ταύτῃ γνωριμίᾳ καὶ τῇ ἐκ ταύτης δικαιοτέρᾳ ἐκτιμήσει κλυχάται ἡ «Ἐστία». Ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ ἔργον τοῦ κ. Βικέλα τὸ ὅποιον ἄλλως τε καὶ δὲν διακρίνεται ἐπὶ ὄγκῳ — ἀπόκειται εἰς τὰς δέλτους αὐτῆς. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκδόσεώς της ὑπῆρξεν ἀποκλειστικὸς συνεργάτης αὐτῆς. Τὸ πρῶτον ἐλληνικὸν μυθιστόρημα ὅπερ κινετομοῦσα ἡ «Ἐστία» ἐδημοσίευσεν εἶνε ὁ ἀλησμόνητος «Λουκῆ Ἀράρα» ἐνταῦθα κατὰ πρῶτον ἀνέγνωσα τὸν ἐξάριστον

«Παπᾶ Ναρκίσσον», καὶ τὸν σπαρακτικῆς ποιήσεως «Φιλίππου Μάρθα»· ἐνταῦθα τὰς περὶ παντοίων ἀντικειμένων, γλωσσικῶν, παιδευτικῶν, ἱστορικῶν, περιγραφικῶν, βιογραφικῶν, κοινωνικῶν, μετὰ συνέσεως καὶ ὀρθοφροσύνης συντεταγμέναις πραγματείας του, τῶν ὁποίων τὸ μόνον ἴσως ἐλάττωμα εἶνε ὅτι παριστώσι τὸν γράψαντα πρεσβυτικώτερον τοῦ ὅτι πράγματι εἶνε. Ἐνταῦθα ἀνέγνωσα μέγα μέρος τῶν Στίχων του, ἀναδημοσιευομένων, ἀποστηθίζων καὶ πολλάκις τῆς ἡμέρας ἀπαγγέλλον τὴν «Μητρικὴν τύφλωσιν», καὶ τὴν «Ἀπολογία», μέγα εἰς τὴν ὁποίαν τόσον εἰκονικῶς περικλείεται ἡ φιλοσοφία τῆς μετριοφροσύνης:

Εἶπα κ' ἐγὼ: Ὁ Δούναβις τόσα βασιλεῖα βρέχει,
κί' ὅπου περνᾷ τὸ βεῦμα του ἀφίνει τ' ὄνομά του.
Πλὴν τὸ ποτάμι τὸ μικρὸ πού 'ς τὸ λαγκαδί τρέχει
κί' ἀνώνομο κεντρακυλᾷ τὰ ταπεινά νερά του,
κί' αὐτὸ δὲν εἶνε περὶτὸ καὶ ἄσκοπο ἡ τῆ φύσι,
ἂν 'ς τῆ στενῆ του λαγκαδιὰ λίγους ἀγρούς ποτίσῃ!

Οἱ «Στίχοι» τοῦ κ. Βικέλα ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον, ἂν δὲν ἀπατώμαι, ἐν Λονδίῳ κατὰ τὸ 1860. Εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἐν Ἀθήναις ἔδινε καὶ ἔπαρνε ὁ ἐπιτετηδευμένος ρομαντισμός, ἡ ἐπιτετηδευμένη γλῶσσα ἐν τῇ ποιήσει, καὶ ἐτίθεντο τὰ θεμέλια τῆς Σχολῆς τῶν Ὀλοφυρομένων, οἱ στίχοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δύνανται προσηφώτερον, ἐκ φράσεως ἀπαντώσης μάλιστα ἐν αὐτοῖς, νὰ ὀνομασθῶσιν «Ἠσυχα τραγούδια, οἱ κἄπως ἀμελῶς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀχαριτῶς ρυθμιζόμενοι, οἱ κἄπως ἀφροντίστως συνδέοντες τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης τῶν λογίων πρὸς τὴν δημοτικὴν, οἱ ἀπλαστοί, ἀλλὰ καὶ ἀνεπίπλαστοι, οἱ εὐαίσθητοι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ φορτικῶς αἰσθηματολόγοι, οἱ ἀπλοὶ καὶ εἰλικρινεῖς, ... Αὐτὸς μὲ λέει νὰ τραγουδᾷ ὅ,τι ἔχω μὲς' ἢ τὰ στίχια

κί' ὅπως ἐγὼ αἰσθάνομαι τὴ λύρα νὰ τονίσω.
κί' ὅ,τι δὲν ἔχω' ἢ τὴν καρδίαν νὰ μὴ τὸ τραγουδήσω,
γιατὶ δὲν εἶναι ὁμορφο ὅ,τι δὲν εἶν' ἀλήθεια,

οἱ στίχοι ἐκεῖνοι ἀναμφιβόλως θὰ ἐσκανδαλίσαν τοὺς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν σκηπτοῦχους τῆς ποιήσεως, οἵτινες καὶ μετὰ περιφρονήσεως θὰ ἀπέβλεψαν εἰς αὐτούς. Ἦτον ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ὁ Καρυῖδης ἦτο γνωστότερος τοῦ Σολωμοῦ καὶ ὁ μουσικώτατος Ἰούλιος Τυπάλδος ἐκρίνετο ὡς ὑπερβὰς πᾶν μέτρον περὶ τὴν χρῆσιν καὶ κατὰ χρῆσιν τοῦ σολοϊκοῦ ιδιώματος· λέξεις τοῦ Ραγκάδη.—Τοὺς «Στίχους» τοῦ κ. Βικέλα ἐνθυμούμαι ὅτι ἀνεκάλυψα τὸ πρῶτον κατὰ τύχην πρὸ δεκαπενταετίας περὶπου· εὐαρέστως μ' ἐξέπληξαν διὰ τῆς ἀντιθέσεώς των πρὸς τὴν τότε ἀκουσμένην ψευδορομαντικὴν ποίησιν δῆθεν τοῦ λογιωτατισμοῦ, καὶ ἐπέρωσαν τὴν κατ' ἐκεῖνης μόλις ὑποφώσκουσαν ἀντιπάθειάν μου· τὸ ἐνθυμούμαι πάντοτε εὐγνωμόνως.

Ὡς ἐν ἀρχῇ εἶπα, συνδιαλλακτικὴ τις καὶ κοινωφελὴς ἰδέα ὑπολανθάνει συνήθως ἐν τῷ ἔργῳ

τοῦ κ. Βικέλα, ἀκόμη καὶ ὅταν τοῦτο εἶνε κλιλιτεχνικῶς — δηλονότι κατὰ τύπον ξένον πρὸς πασαν ἰδέαν ὠφελείας — διατετυπωμένον. Οἱ «Στίχοι» του δὲν εἶνε τόσον ἀπλοὶ ὅσον φαίνονται. Φιλοδοξεῖ δι' αὐτῶν νὰ συμβιβασθῇ τὰ νέα αἰσθήματα πρὸς τοὺς παλαιούς ρυθμούς· «νὰ δώσῃ νέα φορεσίαν ἐπὶ τὸν κλέφτικόν τὸν στίχον», νὰ συνδιαλλάξῃ τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν γραμματισμένων, νὰ κάμῃ τὴν φωνὴν τοῦ ποιητοῦ ὄχι μόνον «μ' ἀγάπῃ ν' ἀκουσθῆ», ἀλλὰ καὶ «νὰ ὠφελῆσῃ». Διὰ τῶν μεταφράσεων τοῦ Σαϊζπηρ ἐπέδωξε νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς νέους Ἑλληνας ἀπὸ τῆς καταχρήσεως τῶν μυθιστορημάτων καὶ τῆς ἀποκλειστικῆς προσηλώσεως εἰς τὰ προϊόντα τῆς γαλλικῆς φιλολογίας καὶ ποιήσεως, καθαρῶν τὰ πνεύματά των μέσα εἰς τὸ ζεῖδωρον λουτρόν τῆς Σαϊζπηρείου μεγαλοφυίας· πρὸς τοῦτοίς ἀπειραβήθη δι' αὐτῶν τολμηρότερον ἢ διὰ τῶν «Στίχων» τὸν συμβιβασμὸν τῆς καθαρευούσης πρὸς τὴν δημώδη, δοξάζων ὅτι πρέπει νὰ γράφεται ἡ ποιητικὴ γλῶσσα ὅπως ὁμιλεῖται ὑπὸ τῶν μᾶλλον μορφωμένων τάξεων — γνώμη ἡ ὁποία δὲν εἶνε τόσον σαφὴς καὶ τόσον ἀπλή ὅσον φαίνεται. — Ἐν ταῖς «Ἀπὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν» ἐπιστολαῖς ἠθέλησε νὰ ἐπιδείξῃ ἰδίως πρὸ τῶν μυωπούντων ξένων τὰς βαθμιαίας προσόδους τοῦ ἔθνους. Τέλος, διὰ νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ οὐσιωδέστερα, ἐν τῇ «Περὶ Βυζαντινῶν» μελέτῃ αὐτοῦ, ἐπεμελήθη εὐμεθοδῶς, νὰ συντελέσῃ κατὰ τι, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, «εἰς τὴν διαδοσὴν ὀρθοτέρας τινός καὶ δικαιοτέρας ἐκτιμήσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου».

Ἡ περὶ Βυζαντινῶν μελέτη ἐδημοσιεύθη τὸ 1874, καὶ περιλαμβάνει τρεῖς διαλέξεις ἐνώπιον τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ Ἑλληνικοῦ Συλλόγου. Δὲν εἶνε βέβαια δημιούργημα σοφοῦ ἱστορικοῦ, ἀλλ' ἀπάνθισμα τῶν μελετημάτων φιλόστορος ἀνδρός, ὅστις πολλὰ ἐνδελγῶς ἀναγνούς κατέχει τὸ θέμα του, καὶ σκοπὸν αὐτοῦ θέτει τὴν κατάρριψιν βαθείως ριζωμένων παρὰ τοῖς δυτικοῖς λαοῖς ἀντιπαθειῶν καὶ προλήψεων κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον καὶ ἡμεῖς ἀκόμη δὲν ἐβλέπαμεν ἢ ὑπὸ τὸ πρίσμα τοιοῦτων δυσμενῶν κρίσεων. Ὅχι· ὁ Βυζαντινὸς κόσμος δὲν εἶνε χάος βαρβαρότητας, ἀμαθείας καὶ πάσης κακίας, ὡς κοινῶς ὑπολαμβάνεται· ἂν τὸ ἀρχαῖον φέγγος δὲν ἀναδίδεται ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ἀναθρόσκουσαν ἐξ αὐτοῦ λάμψεις ἡρωϊσμοῦ, καὶ αἰσθημάτων, καὶ διανοίας, καὶ πολιτισμοῦ, ἐπιβάλλουσαι τὴν συγκατάβασιν καὶ τὴν συμπάθειαν. Ὅ,τι ὁ κ. Βικέλας ἐδοκίμασεν ἄνευ τινός ἀξιώσεως πρὸ ἐτῶν ὄλων νὰ καταστήσῃ διὰ γενικῶν γραμμάτων καταφανὲς εἰς τοὺς ὁμοειθεῖς του, ὡς ἐξ αἰσθημάτων δικαιοσύνης καὶ πατριωτικῆς τινος φιλοτιμίας ἀγόμενος, ἰδοὺ ὅτι προσάτως ἀνέλαβε καὶ λαμπρῶς ἐπεράτωσε σοφὸς Γερμανός, ὁ ἐν Μονάχῳ Κρουμβάχερ διὰ τῆς «Ἱστορίας τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας», ἐν τῇ ὁποίᾳ μετὰ

πειθούς καὶ δυνάμειος καὶ δι' ὅλου τοῦ ἀκαταμάχητου ἐπιστημονικοῦ κύρους νέων ἐρευνῶν καὶ πρωτοτύπων πορισμάτων ἀποκαθίσταται εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν ὁ Βυζαντινὸς κόσμος ὑπὸ τὴν σημαντικωτάτην αὐτοῦ ἐποχὴν, τουτέστι τὴν φιλολογίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐκφράζεται σπουδαιότατα σύμπας ὁ πνευματικὸς βίος αὐτοῦ.

Ἡ εἰς τὸ πρέπον αὕτη ἀποκατάστασις ἀγνωστομένου ἢ περιφρονομένου κόσμου δὲν ἐτελέσθη ἐξάφνου καὶ διὰ μιᾶς ὑπὸ τοῦ σοφοῦ γερμανοῦ· οὗτος συνεπλήρωσε ταύτην καὶ ὀριστικὴν ἀνέδειξε δι' εὐρείας ὁμοῦ καὶ βαθείας ἐπιστημονικῆς ἐργασίας· ἀλλὰ τὸ ἐπανορθωτικὸν τοῦτο ἔργον παρεσκευάζετο ἡρέμα, καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐχώρει ἀπὸ ἐτῶν ἤδη, ὑπὸ εὐσυνειδήτων καὶ πεφωτισμένων μεσαιωνοδιδῶν τῆς Ἑσπερίας, — δὲν συμπεριλαχθέν μετ' αὐτῶν τοὺς ἐκ τῶν ἡμετέρων βυζαντινογράφους, μετὰ ὁποῖων αἱ κρίσεις ἠδύνατο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μεροληπτικαί, — πρὸ τῶν πεποιθήσεων τῶν ὁποίων οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην ἐπίδρασιν πλέον ἐξήσκουν τὰ κατὰ τῶν Βυζαντινῶν ἀναθήματα μεγάλων ἱστοριογράφων, ὁποῖοι ὁ Μοντεσκιὲ καὶ ὁ Γίββων, καὶ αἱ κατὰ τῶν Βυζαντινῶν γραμμάτων καταφρονητικώταται ἀποφάνσεις ἄλλων σοφῶν. Ἡ εἰκὼν τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ ἐν τῷ πρό διετίας περίπου ἐκδοθέντι γαλλικῷ συγγράμματι τοῦ Schlumberger δὲν ὁμοιάζει βεβαίως πρὸς τὴν περιφήμον ἐκείνην τοῦ Λουίτηπράνδου, αἱ κρίσεις τοῦ ὁποῖου ἀπέτελεσαν τὴν βᾶσιν τῶν κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἐπὶ αἰῶνας διατυπωθεισῶν ἐν τῇ Δύσει κατηγοριῶν καὶ ἐκ τοῦ συγγράμματος δὲ τούτου — περὶ τοῦ ὁποῖου ἐγένινε ἄλλοτε ὁ προσήκων λόγος ἐν τῇ Ἐστίᾳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Βικέλα — ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ ἐκθέσεων καὶ κρίσεων, ὅσας ἔτυχε νὰ ἀναγνώσῃ εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, καὶ θίσταται πρόδηλος ἡ τροπὴ τοῦ νεωτέρου ἐν τῇ Δύσει πνεύματος, ἀντικαθινανομένου τὸ Βυζαντινόν, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν νέων ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, καθαρώτερον καὶ δικαιοτέρον. Περὶ τῆς συγγραφῆς τοῦ Κρουμβάχερ ἡ ὁποία, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπιστημονικῆς, ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς γεγονός ἐθνικῆς σημασίας, παραδόξως μέγρι· τοῦδε οὐδεμία ἐξακριβωμένη ἐκθεσις ἐδημοσιεύθη παρ' ἡμῶν, καὶ μόνον, ἐξ ὅσων γνωρίζω, ἡ «Νέα Ἡμέρα» τῆς Τεργέστης ἀφιέρωσε μακρὰν ἀνάλυσιν εἰς ταύτην. Ἀλλ' εἶνε ἀκόμη καιρὸς νὰ πληρωθῇ τὸ κενὸν τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων, οἵτινες διττὴν ὄψει, καὶ ὡς ἐπιστήμονες καὶ ὡς Ἑλληνας, θὰ ἀποτίσωσιν οὕτω πρὸς τὸν κ. Κρουμβάχερ. Διὰ τοῦτο ἰδιάζουσαν εὐφροσύνην ἠσθάνθη, μόλις εἶδα ἐν τῷ νεωτέρῳ τεύχει τῆς παρισινῆς «Revue des deux Mondes» ἰδιαιτέραν πραγ-

(1) Ἰδε λ. γ. «Un empereur byzantin au dixieme Siècle» par Gaston Boissier. Temps. (Μάρτιος 1891).

ματείαν περί «Βυζαντινῆς φιλολογίας», ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐν λόγῳ συγγράμματος. Τὴν πραγματείαν ταύτην συνέταξε διὰ τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων» ὁ κ. Βικέλας, αὐτὴ δὲ ἡ καταχώρισις αὐτῆς ἐν τῷ ἀκαδημαϊκῷ περιοδικῷ, εἰς τὸ ὅποιον ἐλάχιστοί εἰσιν οἱ κλητοί, πάντες δ' οὗτοι ἐκλεκτοί, δύναται νὰ καταλογισθῇ ὡς τίτλος τιμῆς ὑπὲρ τοῦ συγγραφέως.

Ἐκ τῆς πραγματείας ταύτης καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ προσπελάσωσι τὸ ἔργον τοῦ κ. Κρουμβάχερ λαμβάνουσι περί αὐτοῦ πλήρη καὶ σαφῆ ἰδέαν. Ὁ κ. Βικέλας μεθοδικῶς ἀναλύει τὰ συνιστάμενα αὐτῷ μέρη, διατρίβει μακρότερον περὶ τὰ οὐσιώδη, ἐξαιρεῖ τὰ ἐξάρσεως ἄξια, ἀποτομᾶς τινὰς ἐπιφυλάττει, προκειμένου περὶ ζητημάτων μὴ καθορισθέντων ἔτι, ἐν γένει δὲ ἐπιδεικνύει, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὴν ἀριόζουσαν, βαθεῖαν καὶ ἀνεπιφύλακτον ἐκτίμησιν πρὸς τὸ μνημεῖον ὅπερ ἀνήγειρεν, οὕτω στερεὸν καὶ ἐπιβλητικόν, ὁ ευρυμαθὴς καὶ χαλκέντερος Τεῦτων. Ἐπὶ τοῦ μνημείου τούτου ἐχαράχθησαν φωτεινὰ τὰ ὁμοιώματα πῶν σοφῶν καὶ συγγραφέων τοῦ Βυζαντίου, ὁμοιώματα ἱστορικών, χρονογράφων, φιλοσόφων, τεχνολογῶν, γεωγράφων, πολιτιστῶν, γραμματικῶν, σχολιαστῶν, λαϊκῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ποιητῶν, οἵτινες, ἂν καὶ πολὺ ἀπέχουσι τῆς κλασικῆς τελειότητος τῶν ἀρχαίων, οὐδὲ δύναται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὸ πλαστικὸν ἐκείνων κάλλος, εἶνε οὐχ ἥττον ἄξιον πάσης τιμῆς καὶ προσοχῆς· οἱ πλείστοι δ' ἐξ αὐτῶν ἐπιδεικνύουσιν ἐξοχὸν φιλολογικὴν δύναμιν, καὶ δύναται νικηφόρος νὰ ὑποστῶσι τὴν σύγκρισιν μετὰ τῶν ἐν τῇ Δύσει ὁμοτίμων αὐτῶν, τῶν συγγράφων καὶ μεταγενεστέρων. Φωτεινότερὰ πάντων εἶνε τὰ ὁμοιώματα τῶν ἱστοριογράφων, οἵτινες ἀποτελοῦσι πλουσιωτάτην φιλολογίαν, δι' ἔργων ἀληθῶς ἐξοχῶν, ὅποια τὰ τοῦ Προκοπίου, ὅστις συγκρίνεται μὲ τὸν Πολύβιον, τοῦ Χαλκονκονδύλη, τοῦ Φραντζῆ, τοῦ Δούκα, καὶ τῶν ἄλλων. Καὶ ὑπεράνω τῶν ἱστορικῶν ὑψοῦνται οἱ θρησκευτικοὶ ποιηταὶ τοῦ Βυζαντίου, οἱ ποιηταὶ τῶν ἱερῶν ὕμνων, οἱ ἐμπνευσμένοι καὶ ὑψιεπεῖς μελωδοί, ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν ὁποίων ἐγείρεται οὐρανολογία ὁ ἀνδρίας ἐνός μεγάλου ποιητοῦ, ἀστέρος πρώτου μεγέθους, ὁ τοῦ Ρωμανοῦ, τὸν ὅποιον ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τιμᾷ ὡς ἅγιον, καὶ σοφοὶ Βυζαντινολόγοι τῆς Δύσεως μετὰ τοῦ κ. Κρουμβάχερ, παρασχόντες τὸν τελειότατον αὐτοῦ χαρακτηρισμὸν, ἀνακηρύττουσι Πίνδαρον καὶ μέγιστον ἐκκλησιαστικὸν ποιητὴν πάντων τῶν αἰώνων. «Καὶ δὲν εἶνε μικρὸν προσὸν διὰ μίαν φιλολογίαν, ὡς ἐν τέλει παρατηρεῖ ὁ κ. Βικέλας, ὅτι παρήγαγε νέον εἶδος λόγου καὶ ἐν τούτῳ ἕνα τουλάχιστον μεγαλοφυῆ ποιητὴν.»

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΚΕΦΑΛΗ ΜΕΔΟΥΣΗΣ

Σπανίως εὕρημα ἀρχαιολογικὸν προξενεῖ τοσαύτην συγκίνησιν, τοσαύτον ἐνθουσιασμὸν ἅμα τῇ ἀνακαλύψει αὐτοῦ, ὅσον τὸ ἐσχάτως ἀποκαλυφθὲν ψηφιδοθέτημα. Τὸ ὅλως ἀπροσδόκητον τοῦ πράγματος, ἡ τυχαία ὅλως ἀποκάλυψις αὐτοῦ, ἡ ἀρίστη συντήρησις, ἡ σπανίως παρατηρούμενη ἐπὶ τοιούτων ἔργων τέχνης, οἱ χρωματισμοὶ οἱ ζωηροί, ἡ κανονικότης τοῦ σχεδιασματος, διέθεσάν με οὕτως, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ δύναμαι νὰ ἠμολογήσω ὅτι ἤμην ὁ πρῶτος ἀποκαλύψας αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Μεδούσης, οὐχὶ διὰ τὸ ἀγριωπὸν, ἀλλὰ διὰ τὸ ὅλως ἀπροσδόκητον τοῦ πράγματος. Εἶνε εὕρημα ἐκ τῶν μοναδικῶν παρ' ἡμῖν, διὸ χρήζει καὶ λεπτομερεστέρως περιγραφῆς.

Καὶ πρῶτον καλὸν εἶνε νὰ γείνη γνωστὸν ἀκριβῶς τί ἦτο ἐκεῖ ἔνθα ἀνευρέθη τὸ ψηφιδοθέτημα. Τὸ μέρος ἔνθα ἀνευρέθη τὸ ψηφιδοθέτημα κεῖται παρὰ τὸ ἀρχαῖον θέατρον τὸ κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ λιμένος τῆς Ζέας (Πασα-λιμνίου), ἐν τινι οἰκοπέδῳ τοῦ κ. Καμπᾶ εὐθὺς ἐπισθεν τῶν νεωσοικῶν τοῦ Ὀμίλου τῶν Ἐρετῶν καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ὑπὲρ αὐτοὺς ὁδοῦ, παρὰ τὰ λείψανα τῶν ἀρχαίων νεωσοικῶν. Ἐκεῖ πρὸ τινος χρόνου εἶχον ἀναφανῆ λείψανά τινὰ ἀρχαίας οἰκοδομῆς Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἧς ἡ εἴσοδος ἐφάνη πρὸς Β ἀποκλίνουσα. Διὰ τῆς κατὰ καιροὺς ἀποκομιδῆς χωμάτων ἀνεφάνη καλῶς τριγωνικὸν διαμέρισμα πρὸς Ν μετὰ τοῦ οὐδοῦ τῆς θύρας, φέρον ἐν μέσῳ βᾶσιν μικράν, πρὸς τὴν ἡμεῖς ὀχέτομε ἐκ κεράμου παρὰ τὸν νότιον τοίχον καὶ σωλὴν μολύβδινος ἀπὸ τούτου ἡ βᾶσις αὕτη ἴσως ἀνήκειν εἰς πίδακά τινὰ, ὡς τὸ σχῆμα καὶ ἡ διάθεσις τοῦ σωλήνος ἐδεικνύουν. Περὶ τοὺς δύο ἄλλους τοίχους ὑπῆρχον λείψανα βαθμίδων δύο στενῶν, διατηρουσῶν μέρη ἐπιστροφῆς μαρμαρίνης· ἐπὶ δὲ τῶν ἐλίγων σωζομένων ἐπὶ λειψάνων τῶν τοίχων διατηρεῖται καὶ διατηρεῖται ἔτι ἐπιχρῖσμα μετὰ χρωμάτων. Πλὴν τοῦ διαμερίσματος τούτου ἀνεφάνη πρὸς Ν οὐδὲς ἄλλου δωματίου, οὗ ἄλλο μέρος δὲν διεσώθη, ἐν τῷ γόμφῳ δ' αὐτοῦ ἀνευρέθησαν κιονίσκοι τινὲς ἀρράδδωτοι καὶ κιονόκρανα Ἰωνικὰ μικρά, ὧν ἐν κατετέθη ἐν τῷ Μουσείῳ Πειραιῶς. Πρὸς Β ἐφάνη ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ ἑδάφους σειρά μαρμαρίνη, μαρμαρίου φαιοῦ, ἧτις πάντως, ὡς ἐδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, εἶνε ὁ οὐδὲς τῆς εἰσόδου εἰς τὴν θέσιν ἔνθα τὸ ψηφιδοθέτημα.

Οὕτω δὲ τὸ καλὸν τοῦτο ἔργον κεῖται μετὰ τῶν τριῶν φανερῶν γραμμῶν τοῦ πρὸς Ν δωματίου, τοῦ πρὸς Δ καὶ τοῦ πρὸς Β οὐδοῦ τῆς κυρίας εἰσόδου· πρὸς Α ὅμως δὲν διατηρήθη τι, ἀλλὰ βεβαίως καὶ ἐκεῖ θὰ ἦσαν δωμάτια.

Μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν μερῶν τούτων δὲν ἐδόθη μεγάλη προσοχὴ εἰς τὸ ἰδιωτικὸν φαινόμενον τοῦτο κατασκευάσμα, διότι δὲν ἐδείκνυε καὶ τοιαῦτα μέρη ὥστε νὰ κινήσῃ σφόδρα τὸ διαφέρον. Ἐξακολουθούσης ὅμως τῆς ἀποκομιδῆς τοῦ χώματος ἐ-

δείχθη καὶ μέρος ψηφιδωτοῦ οὐχὶ παρεκκλίνοντος τὴν τέχνην τῶν συνήθως ἀπαντώντων, διὸ καὶ πάλιν δὲν ἐδόθη μεγάλη προσοχὴ εἰς αὐτό, μέχρις οὗ ἀπεκαλύφθη μέρος τοῦ κύκλου τοῦ κεντρικοῦ μέρους τῆς ὅλης ψηφιδοθεσίας, ὅποτε ἐκινήθη περισσότερο ἡ περιεργία ἐν τοῖς μάλιστα τοῦ κ. Α. Μελετοπούλου, ὁ ὅποιος παρώτρυνέ με εἰς ἐμβριθετέραν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν ταύτην ἐπῆλθέ μοι ἡ ἰδέα νὰποτρίψω τῇ χειρὶ τὸ ἐλάχιστον ἀπομένον χῶμα κατὰ τὰ περὶ τὸ κέντρον τοῦ ἔργου μέρη, χωρὶς νὰ ὑποπτεύω ποτὲ ἐκεῖνο τὸ ὅποσον θὰ ἐφαίνετο κατόπιν, ὑποθέτων δὲ μόνον ὅτι κατὰ τὸ κέντρον θὰ ἦτο κόσμημά τι, πτηνόν, ἢ ἀνθος ἀρχιτεκτονικόν, ἢ τι τῶν συνήθων κοσμημάτων. Οἷα ἡ ἐκπληξίς ἀμφοτέρων ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τῆς μεγαλοπρεποῦς κεφαλῆς, ἀφῖνω νὰ νοήσωσιν οἱ ἀγαπῶντες τὴν ἀρχαιότητα. Τοῦτο μόνον προσθέτω ὅτι ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἀφῖνω προσεβλέπομεν ἀλλήλους, ὥστε διὰ τῶν βλεμμάτων διεπυθανόμεθα περὶ τοῦ πράγματος, ἀφ' οὗ ἡ ὄψις τῆς κεφαλῆς ἐκείνης εἶχε δεσμεύσει τὰς γλώσσας.

*

Τὸ σύνολον τοῦ ψηφιδοθετήματος, ἀφ' οὗ ἀπέπλευρα αὐτὸ ἐντελῶς τὴν ἐπιόσων, ἐδείξεν ὅτι ἀπέτελλε τὸ μετὰ τὴν εἴσοδον καὶ πρὸ τῶν θυραίων ἀνύημα Ῥωμαϊκῆς οἰκίας. Τὸ ἀνύημα τοῦτο ἔχει μήκος μὲν ὀκτώ μέτρων, πλάτος δὲ 5,10. Τὸ ἑδάφος τοῦ εἶνε ἐστρωμένον διὰ ψηφιδοθετήματος, ὅπερ πέριξ μὲν, κατὰ τοὺς τοίχους, εἶνε κατεσκευασμένον διὰ ψήφων μεγαλειτέρων χρώματος λευκοῦ, διηρημένων εἰς τετράγωνα μέγιστα διὰ ψήφων βαθέως πρασίνου χρώματος, μετὰ μικροῦ κοσμημάτων ἐν τῷ μέσῳ ἐκάστου τετραγώνου χρώματος ἐρυθροῦ καὶ πρασίνου. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τοῦ δαπέδου ὑπάρχει τετράγωνος ἀκριβῶς διαίρεσις διὰ ζώνης 0,12 πλάτους φέρουσα ὠραιότατον σπειροειδῆς κόσμημα ἐκ διαφόρων χρωμάτων. Ἡ πλευρὰ τοῦ τετραγώνου τούτου εἶνε 2,90. Ἐντὸς τοῦ τετραγώνου τούτου ὑπάρχει ταινία κυκλικὴ ἐκ τοῦ αὐτοῦ κοσμημάτων 0,09 πλάτους, κατὰ δὲ τὰς γωνίας τὰς σχηματιζόμενας ὑπὸ τοῦ ἐπιγεγραμμένου εἰς τὸ τετράγωνον κύκλου τέσσαρα φύλλα καρδιοσχημα μετὰ βλαστῶν ἢ ταινιῶν, τεσσάρων διαφόρων χρωμάτων, ἐρυθροῦ βαθέως, κυανοῦ βαθέως, κίτρινου καὶ πρασίνου. Τὸ κυκλικὸν σχέδιον τὸ περιγραφόμενον ὑπὸ τοῦ σπειροειδοῦς κοσμημάτων, ὁ ὅλος δηλ. ἐν τῷ τετραγώνῳ κύκλος, ἀποτελεῖ βεβαίως ἀσπίδα κυκλιότερη. Τὸ μετὰ τὸ σπειροειδῆς κόσμημα ἑδάφος τῆς ἀσπίδος ὑποδιαιρεῖται εἰς τρίγωνα μικρὰ διαφόρων χρωμάτων σχηματιζόμενα διὰ διεσταυρωμένων τοξοειδῶν γραμμῶν. Τὸ χῶμα τῶν τριγώνων τούτων εἶνε κυανοῦ ἀνοιχτόν, κυανοῦ βαθύ, ἐρυθρὸν ἀνοιχτόν καὶ βαθύ, κίτρινον, λευκόν, πρασίνον, κεραμύχρον. Ἡ τριγωνικὴ δὲ αὕτη διαίρεσις καὶ ἡ τοξοειδῆς διασταύρωσις τῶν γραμμῶν συνδυαζομένη μετὰ τῆς ποικιλίας καὶ ἁρμονίας τῶν χρωμάτων παρέχουσι ἀσφαλῶς εἰκόνα τῆς κυρτότητος τῆς

ἀσπίδος. Εὐθὺς μετὰ τὰς διαίρεσεις ταύτας κυκλικὴ γραμμὴ ἐξ ἐρυθρῶν ψήφων:

Ἐν δὲ τῇ Γοργεῖᾳ κεφαλῇ δεινοτο πειλώρου δεινῆ τε, σμερδῆ τε. Διὸς τέρας αἰγιόχοιο.

Ἡ κεφαλὴ ἐπὶ ἑδάφους λευκοῦ, ὕψους 0,60 μέτρον τοῦ λαίμου ἀπεικονίζομένη, φέρει πλουσιωτάτην ξανθὴν κόμην, μετὰ παντοίων ἀποχρώσεων ἀπαρτιζουσῶν κάλλιστα τὴν ἁρμονίαν τῆς φωτοσκιάσεως. Ἐν συνόλῳ τὸ σῶμα φαίνεται ἐστραμμένον πρὸς τ' ἀριστερά, ἐν ᾧ ἡ κεφαλὴ στρέφει πρὸς τὰ δεξιὰ, οὕτως, ὥστε δαίνονται σχεδὸν ἀνωπὸς τῷ θεωμένῳ. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἕνεκα τούτου ἰσχυρῶς πρὸς τὰ ἀριστερά ἐστραμμένοι καὶ μάλλον εἰς τὸ ἀπειρον ἀποβλέποντες, προσδίδοντες δὲ ἰδίαν μεγαλοπρέπειαν εἰς τὸ ὅλον. Ἀπὸ τῆς πλουσιωτάτης κόμης προβάλλουσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀνά δύο ὄψεις μετὰ ἀρκατῆς εὐκαμψίας ἐλισσόμενοι καὶ δεικνύοντες τὰς κεφαλὰς, ὠραιότατα δὲ διὰ τοῦ χρωματισμοῦ χαρακτηριζόμενοι, ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ τῶν κάτω μερῶν αὐτῶν γινομένης ἐπαλλαγῆς πρὸς τὰ σκοτεινότερα χρώματα τῆς βάρσεως. Δύο ἄλλοι κομβοῦνται ἄνω ὑπὲρ τὴν κατὰ τὸ μέτωπον κόμην· ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ μετώπου ἀναπτύσσονται δύο πτέρυγες κυανοῦ χρώματος.

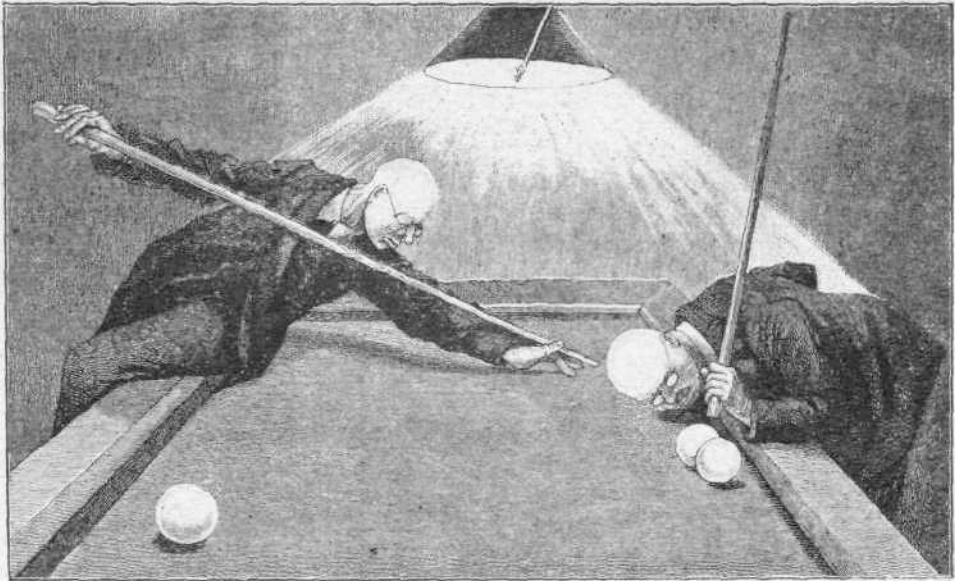
Ἐν συνόλῳ εἶνε ἔργον καλῶς σχεδιασθέν, ἐκτελεσμένον μετὰ ἐπιμελείας οὐ τῆς τυχεύσεως, ἐν ἁρμονίᾳ χρωματισμοῦ ἐξαισία. Ἡ ἐργασία λίαν ἐπιμελημένη, ἰδίαν ἐν τοῖς λεπτοτέροις τοῦ προσώπου μέρεσιν, ἔνθα νομίζει τις ἕνεκα τῆς σμικρῶσεως τῶν ψήφων ὅτι διὰ χρωμάτων, διὰ χρωματισμοῦ καὶ οὐχὶ διὰ ψήφων ἀποτελέσθη ἡ εἰκὼν. Καὶ ἐνέχει μὲν ἐν συνόλῳ τὸ αὐστηρὸν ἐν τῇ ἐκφράσει τοῦ προσώπου, ἀλλὰ συνδυασμένον μετὰ πολλῆς τῆς χάριτος καὶ γλυκύτητος, εἶνε ἐν ὅλῳ ἀγρίας καλλιότητος ἐπιστεφομένης ὑπὸ σοβαρότητος ἐπιβλητικῆς, δυναμένης ἀκόμη καὶ ἐκείθεν ἀπὸ τῶν ψήφων αὐτῆς νὰ δεσμεύσῃ, νὰ ἀπολιθώσῃ τὸν ὄροντα, καὶ διὰ τὴν ὠραίαν ἐκτέλεσιν καὶ διὰ τὴν φυσικότητα τοῦ χρωματισμοῦ τὴν κατὰ τὸ πρόσωπον καὶ διὰ τὴν χάριν τῆς περὶ τὸ στόμα ἰδίως καὶ τοὺς ὀφθαλμούς ἐργασίας, καὶ διὰ τὸ ἀγριωπὸν καὶ ἀτημελὲς τῆς κομμώσεως καὶ διὰ τοὺς ζωηρῶς προκύπτοντας ὄψεις.

Τοιοῦτο τὸ ἀνευρεθὲν ἐσχάτως ψηφιδοθέτημα, τοιαύτη ἡ παράστασις καὶ ἐργασία αὐτοῦ. Καλὸν ψηφιδοθέτημα, ἔχων ἐν ἐν τῷ κέντρῳ ἀσπίδοειδῆ διακοσμον καὶ ἐν τῷ μέσῳ κεφαλὴν Μεδούσης ὑπάρχει ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Βατικανοῦ τὸ πλουσιωτάτον ἐκεῖνο ἐν Ὀκρίλοις τῆς Ἰταλίας ἀνευρεθέν. Καὶ δὲν ἔχει μὲν τὸν πλοῦτον τῶν παραστάσεων πέριξ τὸ ἐν Πειραιεῖ ἀνευρεθέν, ἀλλὰ διὰ τὴν παράστασιν αὐτῆς ταύτης τῆς κεφαλῆς καὶ τὴν θαυμασίαν διατήρησιν, καὶ τὴν ὀπωσθήποτε διαφέροντος τῆς Μεδούσης ἀπεικόνισιν εἶνε ἄξιον νὰ διασωθῇ εἴτε ἐπὶ τόπου, εἴτε ὅπως ἂν ἄλλως κριθῇ εὐλογον, ἀλλὰ νὰ διασωθῇ.

Ἐν Πειραιεῖ τῇ 10 Μαρτίου 1892.

ΙΑΚ. Χ. ΔΡΑΓΑΤΗΣ

ΦΑΛΑΚΡΟΙ ΚΑΙ ΜΥΩΠΕΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἀρχαιολογικά

Πλησίον τοῦ ἤδη ἀποκαλυφθέντος ψηφιδωτοῦ τῆς Μεδούσης ἐν Πειραιεὶ ἀνευρέθησαν καὶ ἄλλα ὑπὸ τοῦ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Γ. Δραγατση, περὶ ὧν προσεχῶς. Μεταξὺ δὲ τῶν εὑρημάτων ὑπάρχει μεγάλη πήλινη ὀρθοκέραμος μετὰ κοσμημάτων, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποῦ ὑπάρχει Γοργόνιον, ἴσως κεφαλή Μεδούσης, εἰδεχθῆς ὡς παρίσταται εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀσπίδος τῆς Ἀθηνᾶς, ἔχον τὴν γλῶσσαν ἐκτός τοῦ στόματος, ὡς ἐπί τινος κεράμου τῆς Ἀκροπόλεως. Αἱ τοιαῦται δὲ ὀρθοκέραμοι φαίνεται ὅτι ἦσαν περὶ τὴν στέγην τῆς μεγάλης ταύτης οἰκοδομῆς, ἣτις ἐκοσμεῖτο περὶ ὑπὸ κεραλῶν Μεδούσης.

Φιλολογικά

Κατὰ τὴν τακτικὴν συνεδρίασιν τοῦ φιλολογικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ συλλόγου «Παρνασσῶ» ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης ἐπραγματεύθη περὶ τινῶν χωρίων τοῦ κεφ. δ' ἢ τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας, ἀνασκευάσας τὰς διορθώσεις καὶ ἐρμηνείας τῆς λέξεως ἐκθύματα, ἣτις κατ' αὐτὸν δηλοῖ τὰς ἐξίλασθηρίους θυσίας. παρατηρήσας δ' ὅτι οἱ συμπράττοντες τοῖς ἰεροποιοῖς μάντιες εἶνε πιθανῶς οἱ ἄλλοις καλούμενοι ἐν Ἀθῆναις πυθόγρηστοι ἐξηγηταί· προσέθηκε δ' ὅτι καὶ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ἀναγνωσκόμενον Ἐλευ... κακῶς συμπληροῦνται ὑπὸ πάντων Ἐλευσίαια, καὶ ὅτι μᾶλλον γραπτέον Ἐλευθέρια, διότι πιθανώτατα πρόκειται περὶ τῆς ἐν Πλαταικῆς ἀγομῆνης πεντατηρικῆς ἐορτῆς· κατέδειξε δὲ τέλος ὅτι ἀσκοπος εἶνε ἡ προσθήκη τοῦ «ἐνικουσί» ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ, ἢ προτάθεισα ὑπὸ τοῦ Blass καὶ ὑπὸ πάντων ἀποδεκτὴ γενομένη. Μετὰ τοῦτο ὁ κ. Σπυρ. Λάμπρος ὁμιλήσας περὶ ἐσφαλμένης παραστάσεως τῶν κατὰ τὴν εἰκονομαχίαν παρὰ τῷ νεωτάτῳ Ἀγγλῶ ἱστοριογράφῳ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους Βury ἐνεκα παραδόξου συγχύσεως τῆς ἐκλογῆς τοῦ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου πρὸς τὴν ἐπαναγωγὴν τοῦ Βασιλείου. Ἐν τέλει ὁ κ. Στ. Βιλλῆς ἀνεκοίνωσε διόρθωσιν χωρίου τινὸς τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς τοῦ Εὐσεβίου διαλαμβάνοντος περὶ Ἀναξάγορου.

— Εὐρέθησαν μετὰ τῶν χειρογράφων τοῦ Α. Ῥαγκαθῆ ὄλιγοι ἀπροσδοκῆτως τέσσαρα

ὄγκωδη τετράδια περιέχοντα τὰ Ἀπομνημονεύματά του, ὧν τὴν ἑκδόσιν θὰ ἐπιμεληθῆ προσεχῶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ κ. Ἀλέξιος Α. Ῥαγκαθῆς.

— Πολλοὶ εἶνε οἱ μνηστῆρες τῆς ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ κενωθείσης ἑδρας διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ζουριᾶν Δελαγραδιέρ, πλην ἄλλων δὲ καὶ ὁ προηγουμένος ποιητὴς Μιστραῖλ.

— Περὶ τοῦ Γουὲ δὲ Μωπασσάν ὑπάρχουσι νεώταται εἰδήσεις λίαν παρήγοροι. Ὁ διάσημος συγγραφεὺς διαγεὶ βίον ἡσυχωτάτον εἰς Πασσὺ ἀσχολούμενος εἰς τὴν καλλιτέρειαν κηφαρίου καὶ ἀπέχων πίσης πνευματικῆς ἐργασίας. Οἱ ἱατροὶ ἐλπίζουσιν ὅτι ὁ Γουὲ δὲ Μωπασσάν θὰ δυνηθῆ καὶ πάλιν ἰ ἀναλάβῃ τὴν γραφίδα μετ' οὐ πολὺ, ἂν δὲν ἐπέλθῃ ἀπροσπῶς τις ὑπατροπίασις τῆς νόσου.

Θεατρικά

Ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Κωμωδίας παρεστάθη κατ' αὐτὰς τὸ πρῶτον ἡ Ἀλεποῦ κωμωδία τοῦ κ. Π. Ζάννου βραβευθεῖσα κατὰ τὸν Λασσάνειον δραματικὸν ἀγῶνα. Τὸ ἕτερον τῶν βραβευθέντων ἔργων ἡ Κόρη τῆς Ἀθήμων τοῦ κ. Α. Προβελεγγίου θὰ παρασταθῆ προσεχῶς ἴσως ἐν τῷ Μεγάλῳ Θεάτρῳ.

Μουσικά

Ἡ Φιλαρμονικὴ Ἐταιρεία Ἀθηνῶν ἐν σώματι θὰ ἐκτελέσῃ ταξιδίον μέχρις Αἰγύπτου δι' ἀποπλοίου ἐπὶ τούτῳ ναυλωθέντος.

ΓΡΑΦΟΛΟΓΙΑ

Στρογγύλη γραφή

Στρογγύλη γραφή λέγεται ἐκείνη ἢ ὁποία δὲν ἔχει γωνίας. Αἱ γραμμαὶ τῶν γραμμάτων καμπυλοῦνται ὁμαλῶς, καὶ ἐκεῖ δὲ ὅπου δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀποφύγῃ ὁ γράφων τούτο προσπαθεῖ αἱ γωνίαι νὰ εἶνε ἄνευ ὀξύτητος, ὡς εἶφη ἄνευ αἰχμῆς.

Ἡ στρογγύλη γραφή ἐν γένει μαρτυρεῖ ἀγαθότητα ψυχῆς, εἰδικώτερον δὲ ἡ γραφολογία ἀπονέμει εἰς τοὺς στρογγυλογράφους τὰ ἐξῆς ἠθικά προσόντα: Συμβιβαστικότητα, ἐπιείκειαν, τρυφερότητα.

ΓΡΑΦΟΛΟΓΟΣ